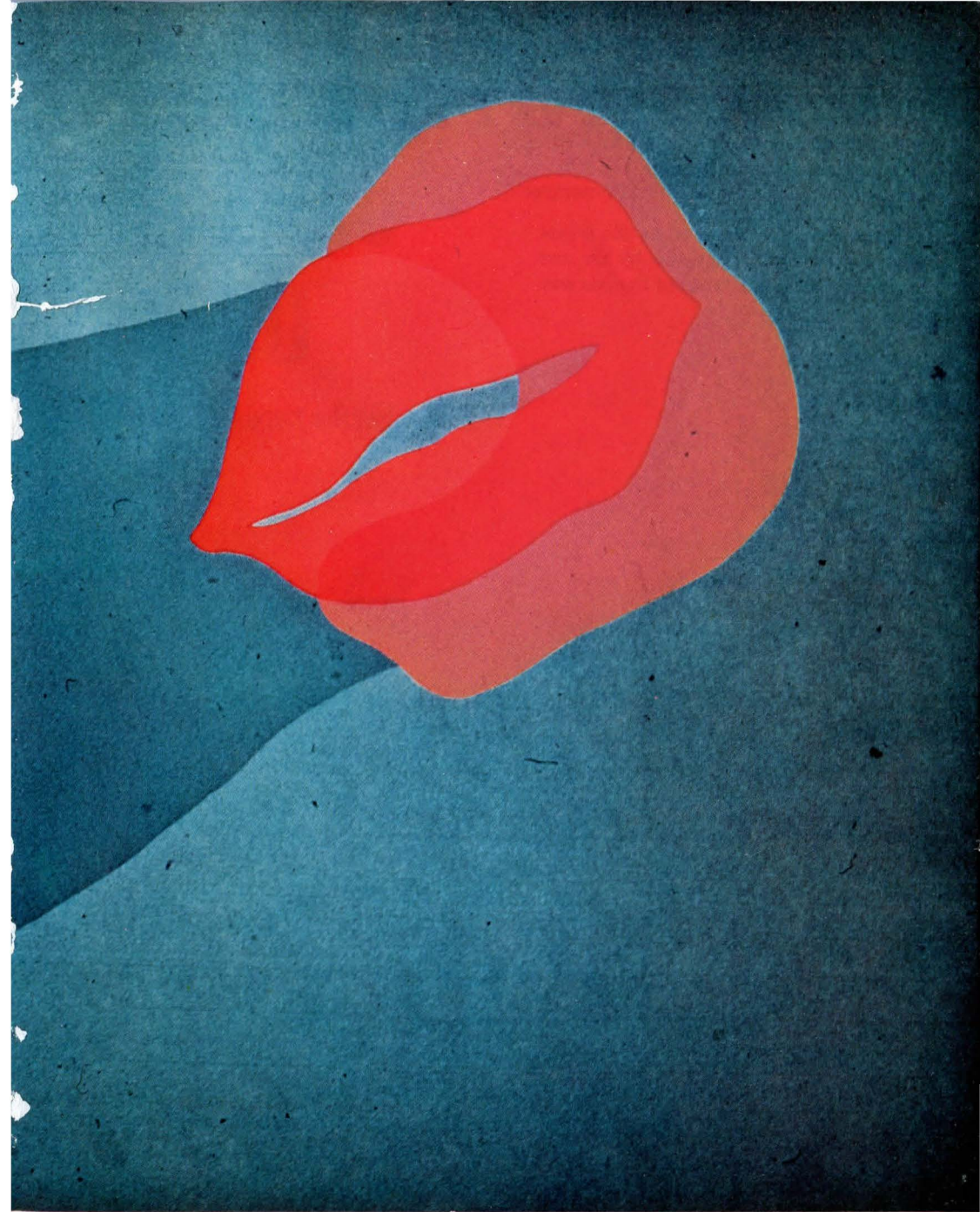

Esto 80 - Art

Estonian Art in Exile 1980

Eesti kunst eksiilis 1980

Esto.80- Art.

Ruth Tulving, Canada, *Conversation III*, serigraph, 1972, 91 x 60,5 cm

Osvald Timmas, Canada, Frost Heaved Ground 3, watercolour, 1974, 65 x 50 cm

Enno Hallek, Sweden, Ladder, polychromatic wood, 1974, approx. 250 x 100 cm

Authors

Richard Antik, Toronto, Canada

Director of the Estonian Central Archives in Canada. Graduated from the University of Tartu. Studied at the Karlov University in Prague. Subjects: archival and library sciences and history of art. Author of 10 special works, including "The Estonian Book 1535–1935", Tartu 1936. Arranged Estonian art exhibitions, one in Denmark at the Royal Danish Academy of Arts and several others in Canada. Owner of an Art Gallery in Canada. Has worked as an art critic and is known as the author of several articles on Estonian art and culture.

Eevi End, Stockholm, Sweden

Art history studies at Tartu University, Estonia, 1934–1939. Employed by the Estonian National Museum of Arts 1939–43. Reviewed Estonian Art Exhibitions 1971–1980. Articles on the work of Estonian artists.

Paul H. Reets, Boston, USA

Art history studies at Bonn University 1945–1950, Freiburg University 1948, MA-Degree Harvard University 1951–53. Published over 90 articles, reviews and aforisms.

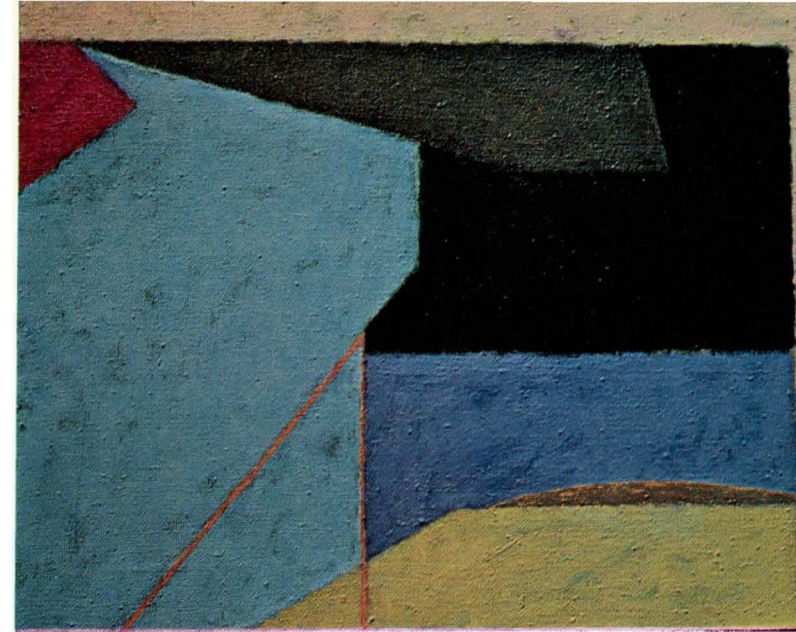
Valdemar Vilder, Sydney, Australia

Studied art in Tallinn under prof. V. Mellik and in Perth under Ivor Hunt, humanities and librarianship at the universities of Western Australia, Sydney, and New South Wales. Librarian of the Museum of Applied Arts and Sciences in Sydney for thirteen years. Author of numerous historical and biographical articles, art reviews, contributions to reference works, bibliographies and a pictorial album "Australian Estonians 1978".

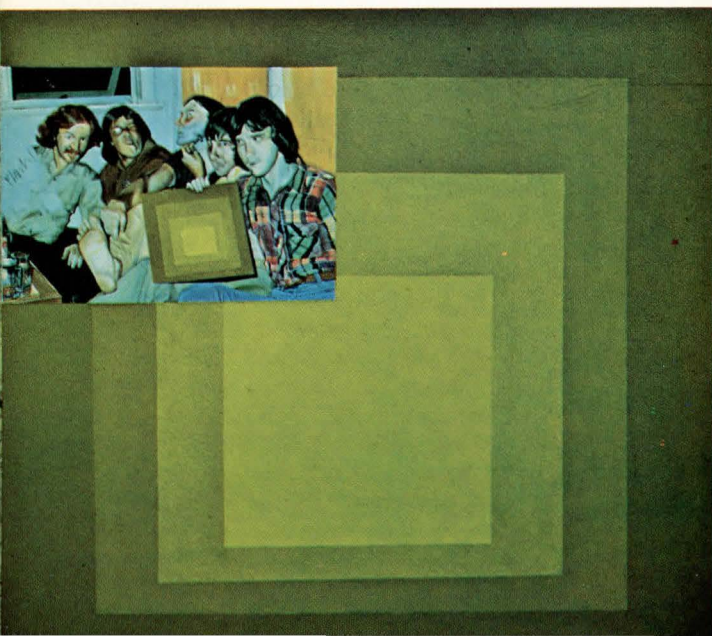
Contents

- 10 Estonian Art in Sweden
- 18 *Eesti kunstnikest Rootsis ja Euroopas.*
Eevi End
- 26 Estonian Art in Canada
- 28 *Eesti kunstnikest ja kunstist Kanadas.*
Richard Antik
- 32 Estonian Art in USA
- 34 *Eesti kunst USA-s.*
Paul H. Reets
- 44 Estonian Art in Australia
- 46 *Eesti kunst Austraalias.*
Valdemar Vilder
- 53 *Bibliograafia.*
Endel Kõks
- 61 *Lühibibliograafia*
Austraalia eesti kunstnike kohta.
Valdemar Vilder

Autorite kirjaviisi muutmata

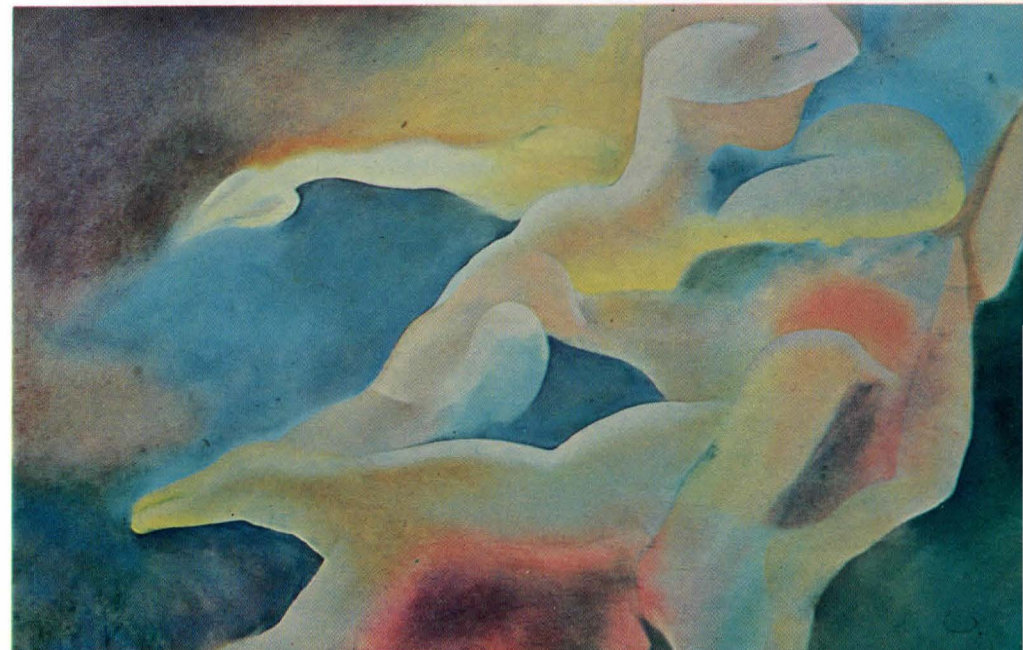

Ilme Simmul, Australia, Untitled, acrylic, 1978, 46 x 61 cm

Vaike Liibus, Australia, Combat, oil

Olev Muska, Australia, Desecration of the Square, acrylic on canvas, 1974, 75 x 80 cm

Epp Ojamaa, USA, Untitled, oil, 1978, 122 x 213 cm

Estonian Art in Sweden

Eevi End

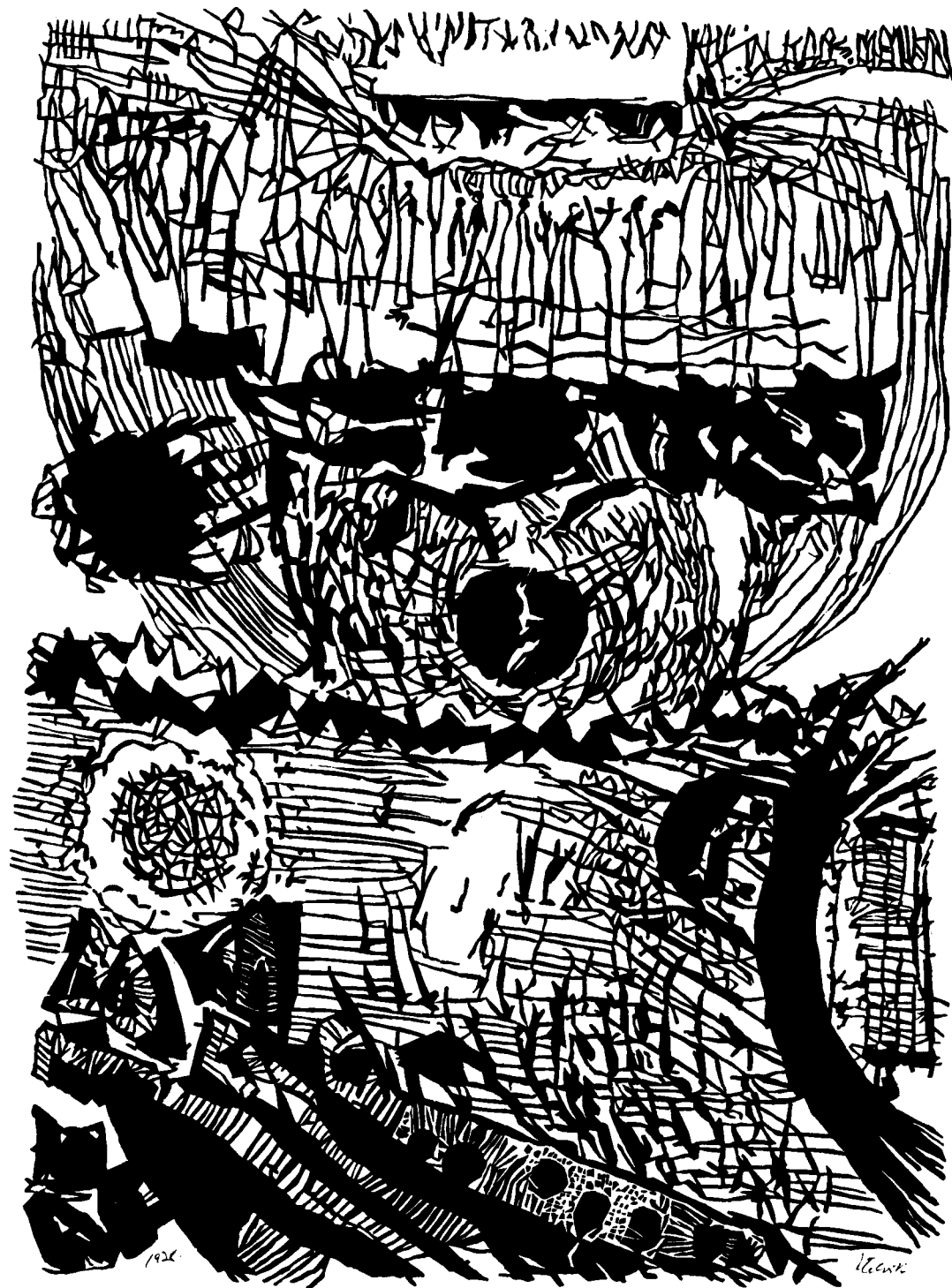
ESTO 80 in Stockholm launches three art exhibitions. One of them is a separate display arranged by Swedish authorities at the capital's House of Culture. Apart from Estonian artists of the old and established generation (i.e. *Grünberg, Haamer, Jõesaar, Kõks, Luts, Nõmmik, Ole, Talvik*) there will be a number of younger artists who have studied in this country and have already won a considerable recognition by the Swedes themselves. These are *Enno Hallek, Mart Org, Olev Mikiver*, sculptress *Maire Männik* (now living in Paris), *Leida Org* and textile designer *Mai Wellner*. All these names are well-known to our public from previous exhibitions and illustrated articles in our cultural magazines "Tulimuld" and "Mana".

Therefore, the primary aim of this article is to present exhibitors outside the Swedish House of Culture — artists who live in this country and other parts of Europe. Estonian artists from overseas will be presented by Estonian art critics of their respective countries.

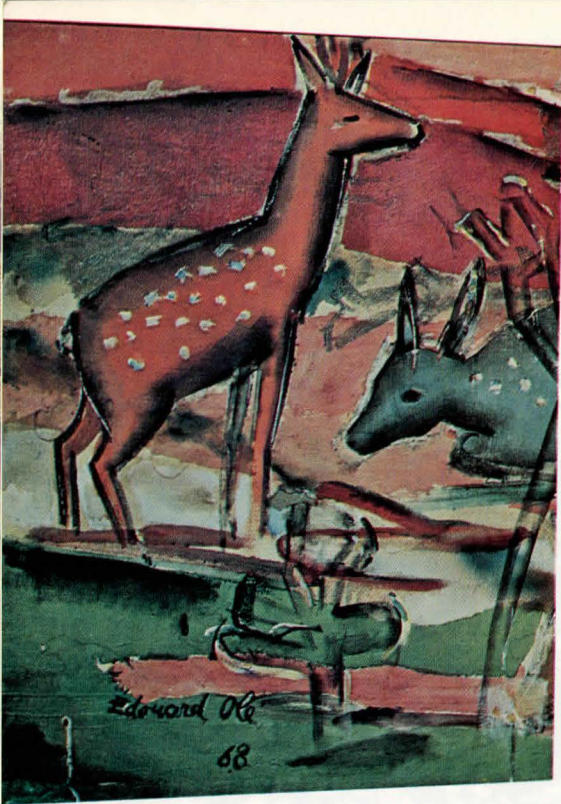
Arnold Eres has developed into a skilful landscape-painter whose dominating warm and yellow tones have been transmitted to the canvas with a powerful impasto. *Eugen Kask* is primarily a figure-painter whether his object is a human being or an animal. He has a psychological eye in bringing forth the true character of his objects. *Gustav Mägi* started his career with abstract compositions. For the past few years he has mainly presented strongly individual inner landscapes, that is, reflec-

tions of man's subjective psyche. *Mats Loosme* brought a breath of fresh air into our relatively conservative art with his surrealist paintings. Loosme operates with surprising metamorphoses and unexpected confrontations in his explorations into man's subconsciousness. *Leida Rives* and *Ville Tops* represent the non-figurative art to which the first-named is entirely committed, the latter to some extent only. *Rives* divides her creative power between three genres: oil paintings, large-scale carpet patterns and silk-screen printings. Here everything is based on a non-figurative basis. In her latter production she has applied the hard edge principle with a smoother finish. *Tops* reveals symbolic subjects by means of a somewhat non-figurative design. His characteristics are a semi-geometrical approach and a uniform coating. He seems to have halted at geometrical abstractions in which his conception of artistic experience is a triangle and a square. An important part of his works comprise collages in clean vivid colours.

Vida Juse now living on Ibiza, formerly in London, paints abstractedly and figuratively. She has a flowing brush, warm colouring and soft change-overs, particularly as regards her figurative compositions. In her abstractions she applies cooler shades. *Pille Haamer-Florell* is well-known and highly esteemed as a water-colour painter. In Stockholm she has also presented acrylic works. Her water-colours representing different plants speak a clear language of her specific sentiment towards

Hermann Talvik, *Valley of the Shadow of Death*, linocut, 1978, 43,5 x 32 cm

*Eduard Ole, Sweden,
Deer, oil on canvas, 1968,
65 x 50 cm*

*Erik Haamer, Sweden
"Hen-Party", oil*

*Eduard Rūga, USA,
Music, colour linocut,
handprinted 1955–56,
63,5 x 57 cm*

*Raoul Lind, USA,
City Outskirts, oil, 1968,
82 x 101 cm*

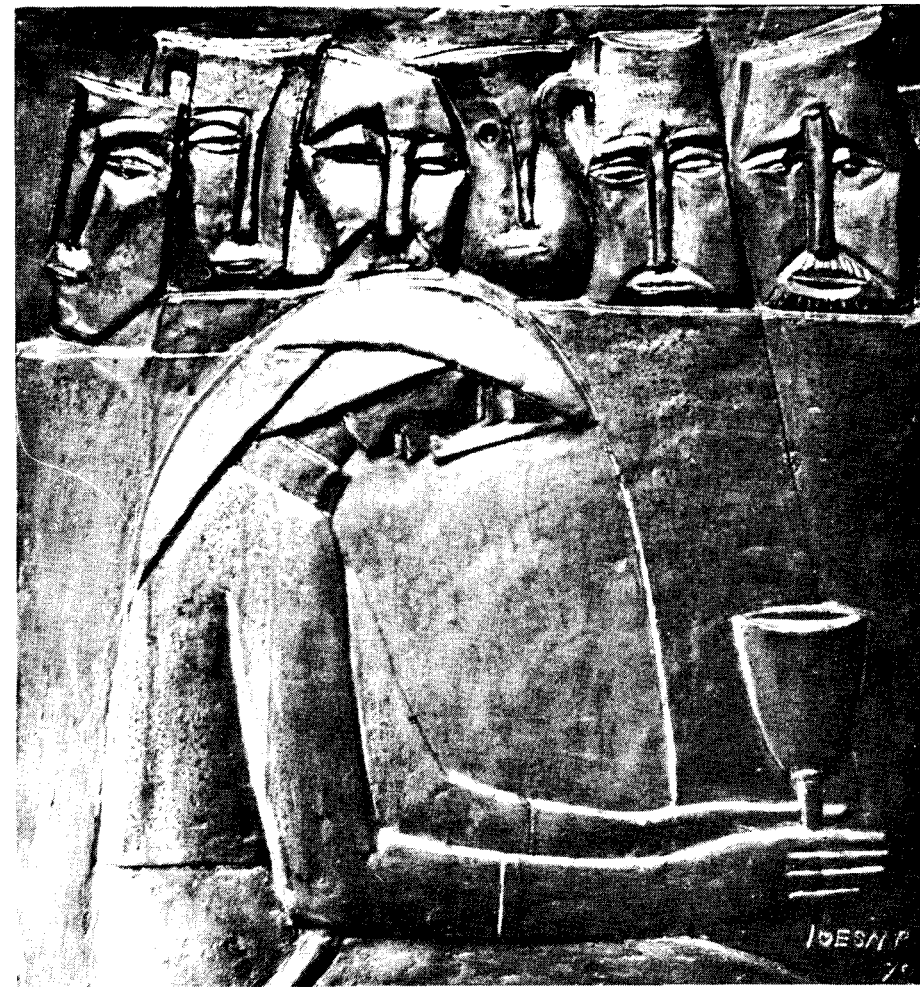
nature. *Ilon Wikland* is another gifted water-colour painter so far mainly and widely known as an illustrator of children's books (including a large number of Astrid Lindgren's world-famous works). Wikland paints chiefly kids – her genre is equally enjoyable for adults as a good children's book should be. *Silvia Leitu* who died in Stockholm some 10 years ago, much too early, is known as a famous water-colour painter.

Kristiina Kauri, painter of the younger generation, is known by some of her expertedly executed still-lives, portraits and landscapes. *Mihkel Olt* is another young artist, born and trained in Sweden. He could be described as a philosophic symbolist who started with youthfully pessimistic tones and now seems to have arrived at a lighter-toned alla prima technique.

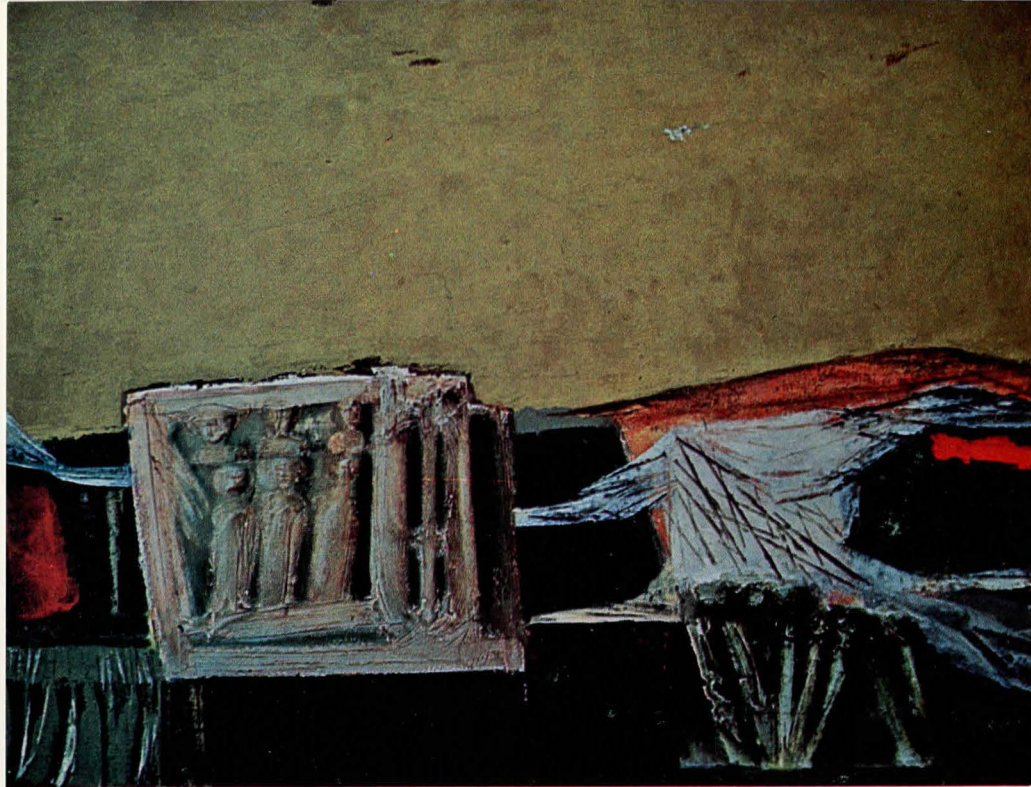
Arno Vihalemm, one of our foremost graphic artists of the senior generation, is also known as a painter. His witty graphic works have become popular as separate prints or illustrations (in particular to his own poetry books). *Johan Naha* is well-known already from Estonia's pre-war independence period. He is a graphic artist whose main topic comprises city views in woodcut technique. Lives in Munich. *Anne Reet Paris*, permanently living in Munich, has by now acquired a stable position as a graphic artist. *Otto Paju* mainly presents the peaceful landscape of Gotland in a series of woodcuts. He describes his surroundings in a simplified shape and applies earth colours. His dry-

point, on the other hand, depicts the city towers and roofs finding peacefulness even here in the constancy of their own permanent location. Moreover, *Paju* is one of our few book artists who has shaped and illustrated a large number of the Estonian literary production in exils.

Voldemar Tank is one of our renowned landscape painters from many previous exhibitions. *Hugo Lepik* was an appreciated portrait and landscape-painter in pre-war independent Estonia. *Lembit Nõmmeots* is another grand old man of non-figurative painting. *Veronika Keerdoja* is painting realistic landscapes and luxuriant flowers. *Ada Otema* has lately produced high-level Indian ink paintings and sculptures with a detailed structure. *Heiki Niilend*, an architect and painter, presents some memorable fantasies. *Erle Sergo* has specialized herself in contrasting indoor pictures. *Toomas Lehes* is known as a painter of flowers. *Arvo Luik* has concentrated on many different genres, yet the best part of his creations are his drawings. *Helmer Avasalu* reveals a strong sentiment towards nature in his drawings. *Lydia Nordentoft-Lavrov* is a mosaic artist and painter from Denmark. *Georg Kaplja* is one of our few sculptors. *Nancy Pedersen-Nõmmeots*, *Jutta Klein* and *Edith Kotka-Nyman* present batik prints. The first one describes oriental flavoured figures and groups, the second depicts decorative figures in clean tones and city views with symbolic backgrounds, whereas the third artist presents impressive landscapes. *Pedersen-Nõmmeots* has also

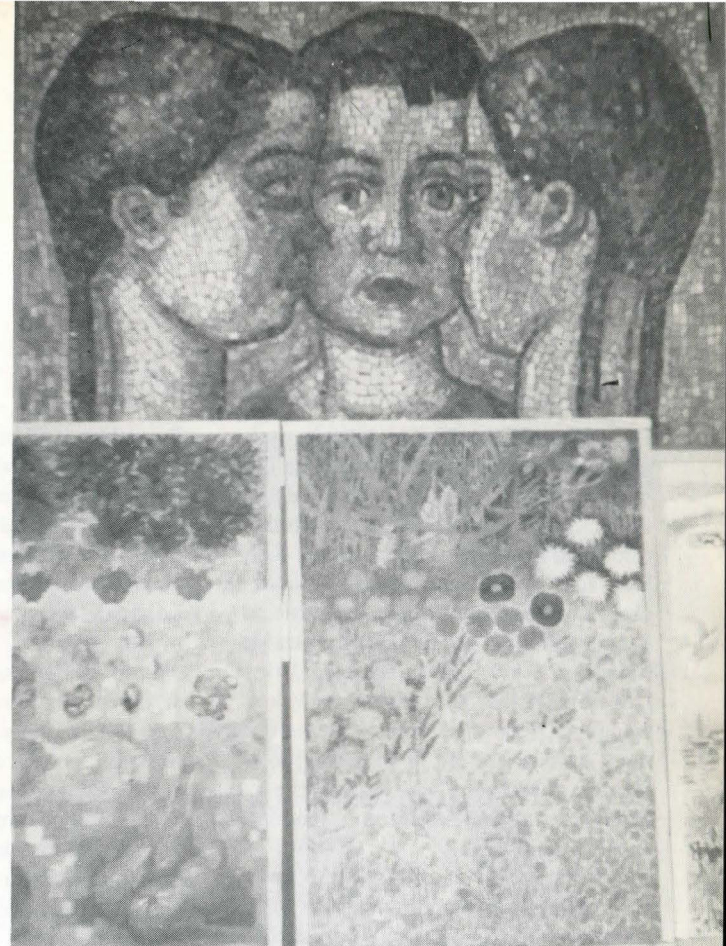
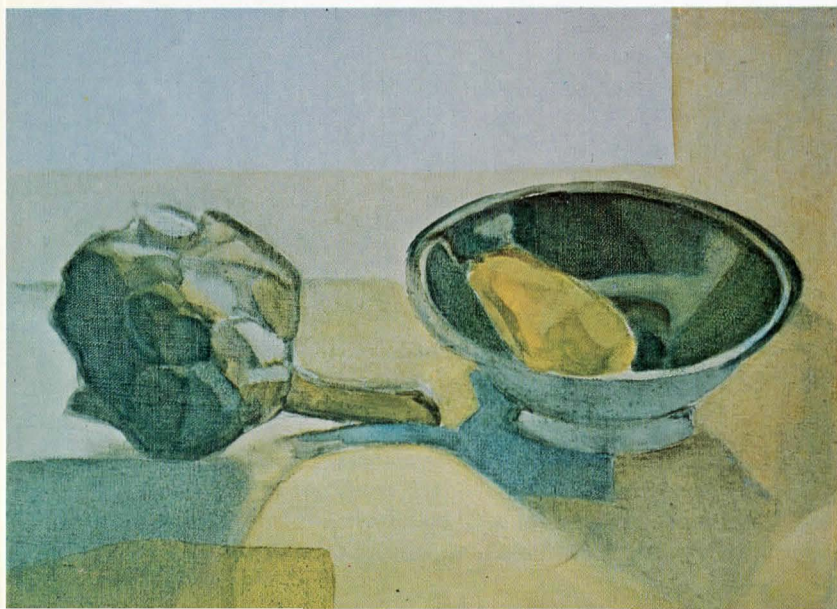

Ernst Jõesaar, Resignation, patinated plaster, 1972, 65 x 65 cm

*Karin Luts, Sweden, Archaeological Landscape, oil, 1962,
73 x 92 cm*

*Anne-Reet Paris, West Germany,
Still-life with Artichoke, oil, 30 x 40 cm*

Nordentoft-Lavrov, Denmark, Mosaic and Paintings, 1979

exhibited a series of drawings full of rich imagination.

Let us hope now that the above brief survey — although shortened and summarized for printing reasons — will serve our foreign visitors as an introduction to the manifold Estonian art in the Western World.

Summary in English by Karin Saarsen

Eevi End

Eesti päevade sisu üheks oluliseks osaks on alati olnud kunstinäitused, kus inimestel teistelt mandritelt ja maadelt võimaldub näha kohalike kunstnike töid ja tutvustada oma saavutusi. Kahjuks aga jääb kultuurivahetus kunsti osas tihti ühekülgseks, kuna osalejad kaugeilt mailt ei saa arvuliselt võistelda kohalikega. Eriti kahju aga on, et tihti jääb eemale just neid kunstnikke, kes tingimata pidanuksid kaasas olema oma maa esindusnäitusel. Olgu siis eemalejäämise põhjuseks siingi transpordiolud, Esto ühenduses esinemise mittehindamine vmm.

Kunstinäitusi Esto-80 ajal on kolm. Kuna Rootsi on kogunenud rida juba iseseisvusajast tuntud ja hinnatud kunstnikke, siis on ehk põhjendatud nende omaette esinemine, eriti kuna rootsi Kultuurimaja nad lahkesti oma hõlma on võtnud. Vanemaile kunstnikele (*Grünberg, Haamer, Jõesaar, Kõks, Luts, Nõmmik, Ole, Talvik*) on selles ühenduses lisandunud Rootsis kunsti hariduse omandanud ning seetõttu ka pererahva poolel enam tuntud ja tunnustuse võitnud nimesid: *Enno Hallek, Mart Org* ja *Olev Mikiver*, skulptor *Maire Männik* ja tekstiilkunstnik *Mai Wellner*. Peale selle meie väga isikupärane lühikese tähelelennuga kunstnik *Leida Org*. Muidugi on väljaspool Rootsit asuvate samatasemeliste eesti kunstnike sellelt näituselt väljajätmine ebaloogiline ning ülekohtune. Kuid see ei ole otseselt kunstitoimkonna süü, kuna selle näituse koosseisu määrasid rootslased –

Rootsi kodanikest.

Kultuurimajas esinevate kunstnike tutvustamise eest hoolitsevad sealsed funktsionäärid. Pealegi on enamik neist meie publikule tuttavad näituste, kultuuriajakirjade (*Tulimuld, Mana*) ja ka Eesti kunstiajaloo kaudu. Seega jääb selle artikli esmaseks ülesandeks käsitleda väljaspool Kultuurimaja esinejaid Rootsit ja mujalt Euroopast, kuna ülememaade kunstnike loomingust annavad ülevaate nende omamaised kriitikud.

Väärtusi ei saa hinnata grammi pealt ja kunstnike eraldamine valik- ja müügi- ehk üldnäitusteks võib olla mõneti suvaline. Loomulikult ongi piirid kõikuvad ja neid pole põhjust pidada absoluutseks.

Valiknäitusel on osalt rohkem ruumi antud kunstnikele teistelt mandritelt, osalt ka kunstnikele väljastpoolt Stockholmist, kus nendega tutvumiseks on olnud vähem võimalusi. Küll aga on nad silmapaistvalt esinenud oma kodukohas, saades hea kriitika ja sooja vastuvõtu publikult.

Nii on *Arnold Eres* kujunenud maastikumaalijaks, kelle ülekaalukalt punased ja kollased soojad toonid on lõuendile kantud jõulise, peagu draamatilise pastossusega. Eres on ka hea joonistaja, kellel on silma peente mustrite tabamiseks looduses või inimeste valmistatud esemesis. *Eugen Kask* on ülekaalukalt figuurimaalija, olgu kujutusobjektiks inimene või loom. Tal on psühholoogilist silma ja individuaalset väljendusjõudu, mille abil ta toob

Endel Kõks, Uranium yellow, acrylic on canvas, 1969, 100 x 79 cm

välja asjaomase karakteri. Ta töödele on omane eriline maalilisus: värvide pehmus ja vormide sujuvus, mis nagu märkamatuult voolab kujutatavast üle fooniks ja vastupidigi. *Gustav Mägi* algas oma kunstnikukarjääri abstraktsete kompositsioonidega, on viimaseil aastail ülekaalukalt esitanud väga isikupäraseid sisemaastikke, s.t. subjektiivse psüühi peegeldusi. Ta ei ole optimist. Ta maalid on jäikade külmade värvidega, kooskõlas sellega on pintsli tõmmegi kuiv ja hoolimatu. 50-ndate aastate tihedate abstraktsioonide laadis on ta siiski maalinud ka viimasel ajal ja need vormi- ja fantaasiarikkad kompositsioonid on soojemais toonides. Meie konservatiivse võitu kunsti töi sürrealistliku maali *Mats Loosme*, kelle üllatuslike metamorfooside ja ootamatute konfrontatsioonidega avastusreise inimese alateadvusse oleme võinud jälgida ta 60-ndate aastate esinemistel Stockholmi kunstigaleriides ja koos eesti kunstnikega Sveagaleriis ning Eesti Majas. *Leida Rives* ja *Ville Tops* esindavad nonfiguratiivset kunsti, esimene täiesti, teine osaliselt. Rives on jaganud oma loomisjõu kolme žanri vahel, kuigi esituslaad ei ole just erinev: õli-maalid, suureformaadilised vaibakavandid (mis õieti on samuti abstraktsed maalid) ja graafika (serigraafia) – kõik on üles ehitatud nonfiguratiivsel pinnal. Rivese varasemas loomingus on kergeid õhulisi toone, hiljem on ta aga täies ulatuses rakendanud siledade tugevate toonidega hard edge'i printsiipi, kuigi värvivalik ta vaipades mõnikord on soe

ja maavärviline. Ühel viimase aja väikesel näitusel võis märgata pehmemate üleminekutega rõhutamata kontuure, mida võiks ehk pidada uue loomingulaadi eoks. Tõsi maalide sümbolistlik sisu on tihti esitatud nonfiguratiivsusse kalduva vormi kaudu: nendele maalidele on iseloomulik poolgeomeetiline vorm ja ühetasane värvikate. Edasi ongi Tops jäänud peatuma geomeetrisse abstraktsiooni, milles ta kunstielamuse vahenda-jaiks on kolmnurk ja kvadraat. Sellele vormisulgusele lisandub puhas rahulik värv. Tõsi loomingute teise pale moodustavad ta graafilised kollaažid. Neidki iseloomustab eriline puhtus ja kirkus värvides.

Reljeefne maalijaprofiil on seni Inglismaal elanud (nüüd Ibizal) *Vida Juse*, keda Stockholmis oleme näinud paaril korral. Ta maalib nii abstraktselt kui figuratiivselt. Tal on voolav pints, soojad värvid ning pehmed üleminekud figuurkompositsioonides. Abstraktsioonid seevastu on tihti jahedamas skaalas ja värviefektidele lisandub mõnikord assamblaži. *Pille Haamer-Florelli* tunnetame ja hindame peamiselt akvarellistina, kuid ta on esitanud Stockholmi näitustel ka akrüülmaale. Ta taimemaalid akvarellis kõnelevad ta erilise looduse-tundest. Oleme näinud ta lopsakalt väänlevat luuderohu, sooje pakatanud kastani vilju ja askeetset merikapsast, kus igale taimele eriomane värviskaala on alati tabatud ja motiiv siiski nähtud läbi väga isikupärase prisma. Teise akvarellistina tunnetame *Ilon Wiklandi*, kelle

Olev Mikiver, View from Bare Mountain, oil, 1979, 57 x 64 cm

žanriks vähemalt seni on olnud illustratsioon. Ta töid võib nautida iseseisvate maalidena, kuigi nad on mõeldud teatava kindla teose illustratsioonideks. Viimati näit. A.Lindgreni "Vennad Lejonhjärta". Wikland maalib esijoones lapsi ja lastele, kõik on nagu iga vastav hea kirjanduslik teoski nauditav ka täiskasvanuile. Kui eesti akvarellistidest on juttu, siis ei saa mööda minna varalahkunud *Silvia Leitust*, kelle tundliku pintsli läbipaistvad toonid meile kõigile on tuttavad.

Nooremaist maalijaist tunneme *Kristina Kaurit*, kellelt oleme näinud mõningaid hästi maalitud vaikelusid, maastikke ja portreid. Filosoofilise sümbolistina oleme jälginud noort *Mihkel Olti*, kes üle nooruslikult pessimistlike toonidega kihimaali on jõudmas heledamakõlalise alla prima juurde.

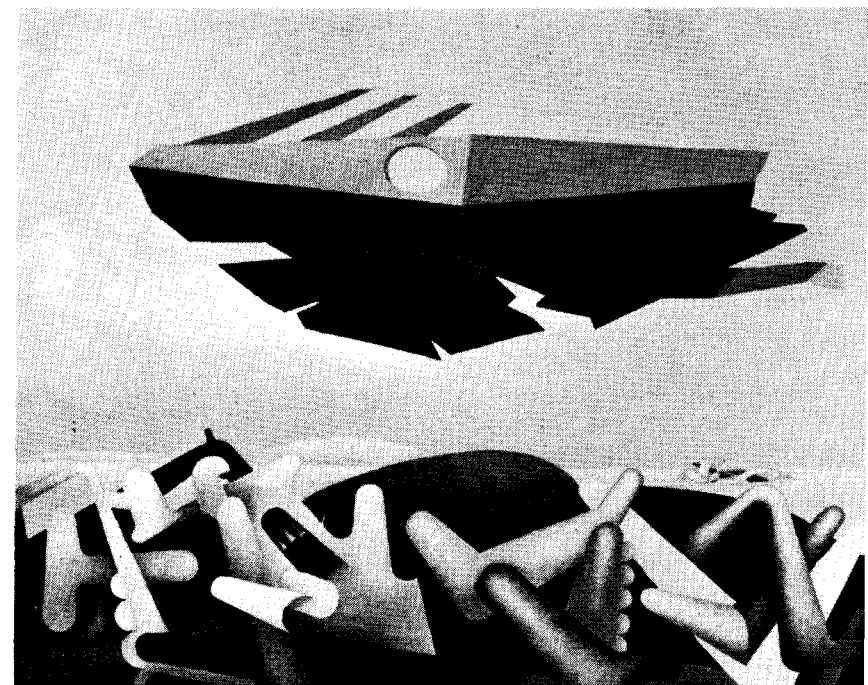
Vanemasse põlve kuuluvaist graafikuist (ka maalija) tuleb esijoones nimetada *Arno Vihalemma*, kelle vaimukaid töid oleme võinud jälgida iseseisvate lehtedena või illustratsioonidena (eriti koos ta oma värssidega). Kindla koha graafikuna on saavutanud *Anne Reet Paris*, kelle lapidaarselt loodud väljendusrikkad figuurid must-valges linoolis on jõudnud Saksamaalt siinseile näitustele. *Otto Paju* puulõige liigub peamiselt Gotlandi rahulikul maastikul, mida ta näeb äärmiselt lihtsustatud vormis ja maalähedases värvis. Ta kuivnõel seevastu liigub linna tornidel ja katustel, leides nende kindlas paigalisuses seda rahu, mis linnas muidu puudub. Peale selle on O.Paju üks meie väheseid raamatukunst-

nikke, kelle vormilisel ja ühtlasi ka illustratiivsel kujundusel on ilmunud terve rida maitsekaid teoseid. *Johan Nahat* tunneme juba iseseisvuspäevilt graafikuna, kelle peamiseks kujutusobjektiks on linnavaated puulõiketehnikas.

Kuid pilt meie kunstnikest poleks täielik, kui me ei nimetaks *Voldemar Tanki*, kelle maastikke oleme hindavalt tähele pannud paljudel näitustel. Nooremale publikule vähetuntuks on jäänud *Hugo Lepik*, kes oli hinnatud portree- ja maastikumaalija juba iseseisvas Eestis. Teine Göteborgis elunev vanemapõlve kunstnik on *Lembit Nõmmeots*, keda tunneme nonfiguratiivse maalijana. Tõetruude maastike ja lopsakate lillede maalijana tunneme *Veronika Keerdoja*. *Ada Otema* oma viimasel ulatuslikul näitusel esitas hea tasemega tušimaale ja detailselt ülesehitatud skulptuuri. Meelde jäävad on ka *Heiki Niilendi* soojad fantaasiad õlis ja *Erle Sergo* erinevad interjöörid. *Arvo Luik* töötab mitmes žanris, ta loomingu paremiku moodustavad ehk siiski joonistused. Samas žanris loob hea loodusetundega peen joonistaja *Helmer Avasalu*. Edasi tunneme mitmekülgset skulptorit *Georg Kapljat*, lillemaalijat *Toomas Lehest* jmt. Varasemal aastail oleme näinud maalijat ja mosaiigikunstnikku *Lydia Nordentoft-Lavrovi* Taanist. Erilise grupi moodustavad batikukunstnikud *Nancy Pedersen-Nõmmeots*, *Jutta Klein* ja *Edith Kotka-Nyman*. Esimene neist on kujutanud idamaiselt säravaid interjööre ja gruppe, J. Kleini batikumaalides kohtame de-

Arno Vihalemm,
Birdflower, woodcut, 1969,
32 x 25 cm

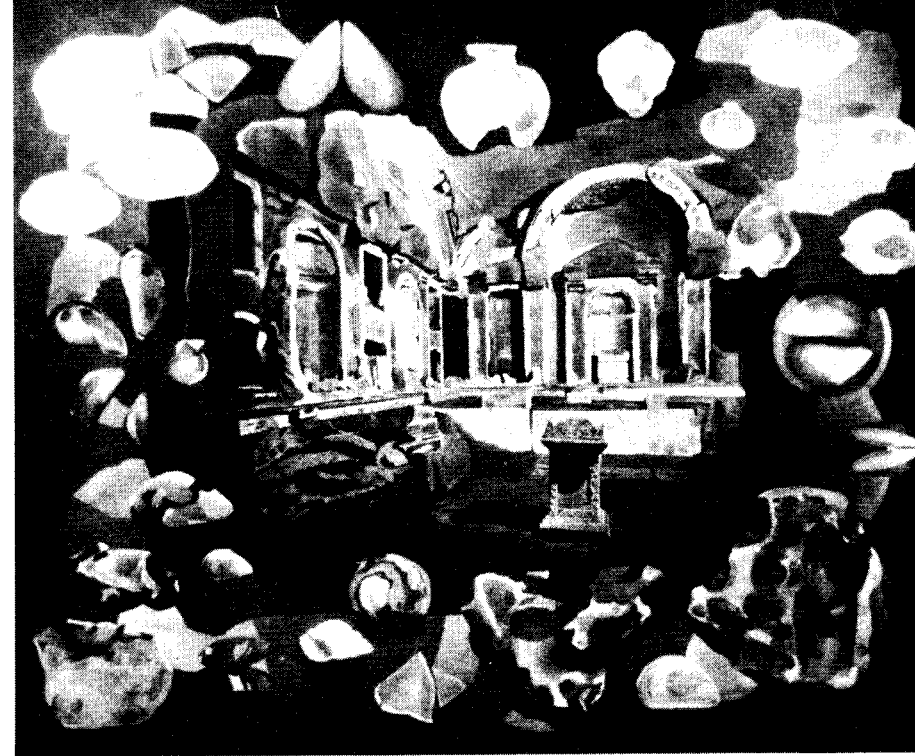
Ville Tops,
La Guerre, acrylic, 1975,
85 x 102 cm

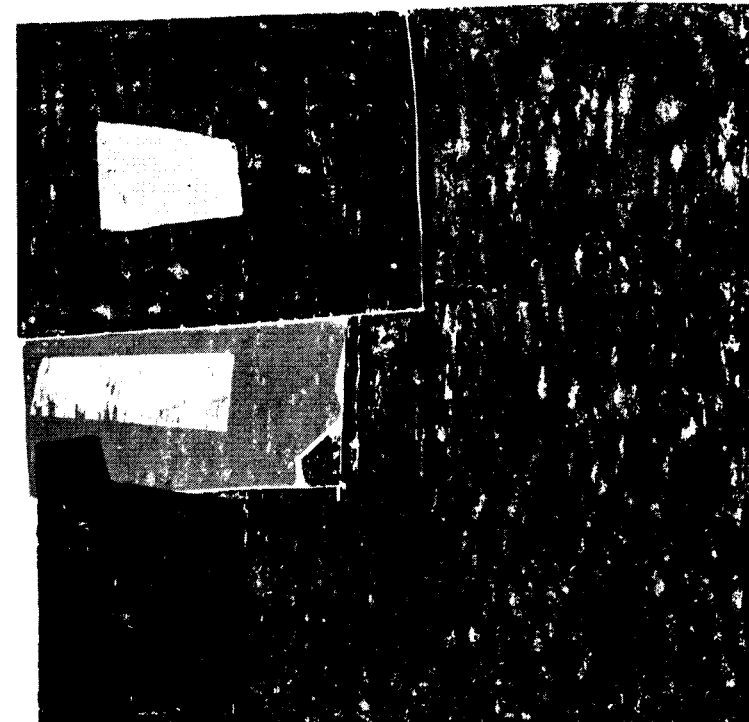
Vida Juse, Orphan, charcoal, 1979, 76 x 56,5 cm

koratiivseid figuure puhtais värvides ning isikupärase sümboolikaga linna-vaateid, E. Kotka-Nymanilt oleme näinud meeleolukaid maastikupilte. N. Pedersen-Nõmmeots on esinenud ka fantaasierikka joonistajana. Ruumi piiratus teeb ülekohut paljudele kunstnikele, kes oleksid väärinud põhjalikumat käsitlust. Loodetavasti on see põgus tutvustus siiski väikeseks suunamärgiks, millelt vaataja ise võib edasi arendada oma muljeid ja seisukohti.

*Pille Haamer-Florell,
Building on the Beach,
watercolour, 1979,
73 x 92 cm*

*Otto Paju,
Tree II, colour woodcut,
handprinted, 1979,
45 x 60 cm*

Estonian Art in Canada

Richard Antik

There are some 50 active Estonian artists in Canada. Twenty of them are either fully-fledged artists who had completed their professional studies in Estonia or those, whose training was interrupted for several reasons. The remaining 30 are self-made artists and people who have received proper training in Canadian art schools or other western countries.

The most active centre of Estonian art is Toronto, also the largest Estonian centre in Canada. In 1956 the Estonian Artists Association in Toronto was founded. Its main purpose was to promote Estonian art. Apart from annual exhibitions — the 25th is being planned — with 15 participants and a total of 50 works, the Association has arranged and sponsored a large number of other art exhibitions in Toronto and other places in Canada and the USA. Apart from general exhibitions there have been individual and sales exhibitions. The works have comprised national romantic, conservative and abstract styles. Earlier the Estonian artists had gathered around the Art Club of the New Canadians, founded in 1952 by artists from seven different minorities, in which the Estonians played an important part. A year later the Club was named Color and Form Society. An important forum for Estonian artists before the Canadian public was the annual spring exhibition at Toronto University's Hart House. These exhibitions ceased five years ago.

Among the outstanding and individual Estonian artists, also known outside our own community, are the Toronto artists

Eric Pehap, Rutt Tulving, Osvald Timmas, Andres Kingissepp, Abel Lee, the portrait painters *Hilda Mikkelsaar* and *Ene Falkenberg*, as well as cartoonist *Henno Arvo*. Tulving, Timmas and *Vello Hubel* have been elected members of the Royal Canadian Academy. The last-named in the handicraft art section

Endel Kõks from Sweden has had several exhibitions in Canada. Owing to his extensive travels and prolonged working-periods in many Western countries, Kõks is called "the three country artist". He was also elected member of Canada's oldest association, the Ontario Society of Artists (founded in 1870).

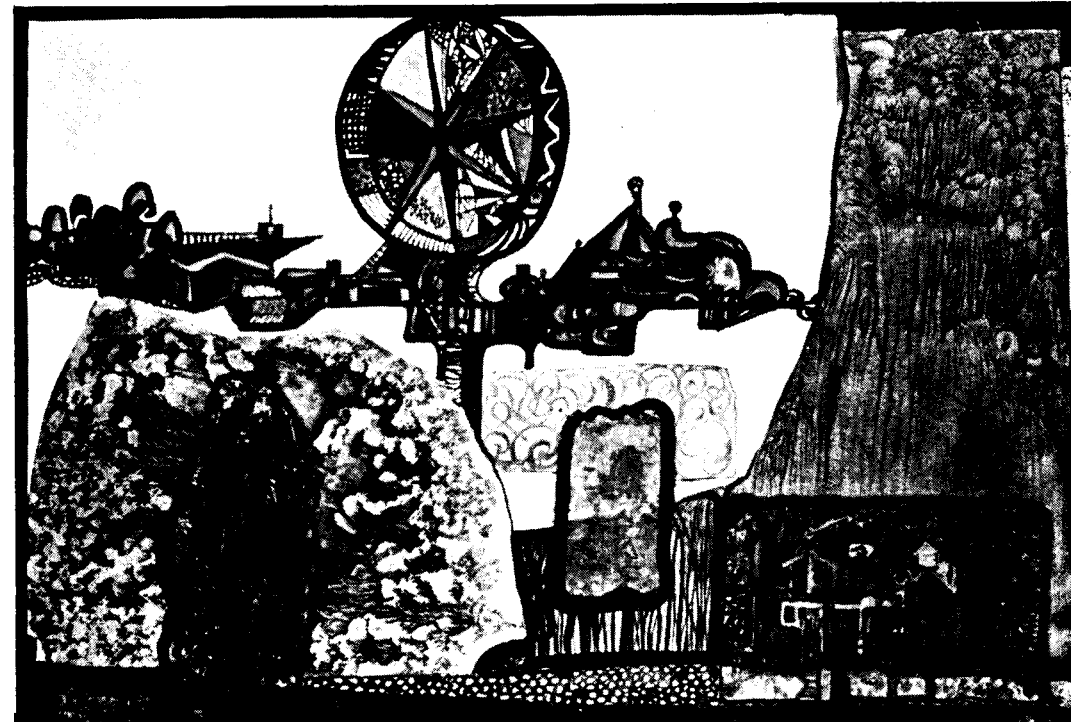
Five years ago an all-Canadian Estonian Art Centre (Eesti Kunstide Keskus) was founded in Toronto. Its aim is to collect art, to arrange exhibitions and finally to establish an Estonian Art Museum in Canada.

Summary in English by Karin Saarsen

Eric Pehap, Multiculture, oil, 1979, 53 x 64 cm

Abel Lee, Butterfly, monoprint, 1967, 63 x 89 cm

Eesti kunstnikest ja kunstist Kanadas

Richard Antik

Kanadas eesti kunstnike pere arvuliselt ja loominguiliselt aktiivsena püsib stabiilsena. Kodumaa päivist vana hea Pallase koolist tulnute osatähtsus on olnud siin tähelepandav. Need on olnud *Hilda Mikkelsaar, Helmi Kalm, Artur Mihkelsoo, Jaan Miljan, Eric Pehap, Salme Utsal, Benita Vomm* ja *Alfred Hoffmann* ning veel mitmeid, kel seal õppeaeg katkes – *Ene Falkenberg, Lembit Rand, Aksel Tamme* ja *Evald Voitk*. Neist on manasse varisenud Mikkelsaar, Kalm, Tamme ja Voitk. Tallinna Kunsttööstuskoolis õppijaist on siin tegevad olnud *Lia Lepik* (siirdunud Rootsi), *Helmi Herman, Joann Saarniit, Abel Lee, Ed. Lillepõld, Rudolf Saaring* (asus siia mõne aasta eest Argentiinast) jt. Vanemaist, juba kodumaal tuntuist on Kanadas asunud *Osv. Eslon* (†), *Vold. Päts* (†), *Axel Roosmaa* (†), *K.L. Marley* ja *Ev. Timusk*. Nii on kodumaine kunstnikkond siin õige tugevasti olnud esindatud ning jätnud eesti kunstiloosse siinsel uuel mandril oma pitsati.

Mitmete põgenike peatusmaadel ja Kanadas kursuste ja iseõppimise teel endid arendanud on õige mitmed ja esinend näitustel: *Osvald Timmas, Alfred Karu, Marino Alt, Alfons Rammo* (†), *Lembit Tamme, Harri Asi, Jüri Punno, Ervin Milvek, Endel Ruberg, Ants Vomm, Linda Laanep, Ülo Kelmser, Urve Aedna, Walter Lood, Mai Vomm-Järve* jt.

Mitmel maal ja Kanadas oma täieliku kunstihariduse saanuist on märkimisväärselt esinenud: *Rutt Tulving, Maie*

Kiilaspea-Landra, Andres Kingissepp, Vello Hubel, Merike Lugus, Merike Patrasson, Tiiu Sander, Mooni Purtle-Alujõe, Peeter Sepp, Vold. Saks, Kai Käärid, Enn Erisalu, Wilhelm Neuen-dorf, Monika Uesson, Margus Lee jt. Ühine neile on, et nad esinevad eestlastena ja tihtigi on neil motiivistik eestiaineline. Neile lisandub veel mitmeid noorkunstnikke, kes on aga eelistanud siirduda kommertsiaal- ja tööstusliku rakenduskunsti alale.

Neid eelpool loetletud loovalt tegutsevaid kunstnikke leiame mitmes keskus üle Kanada, kus enamik intensiivsemalt või vähemal määral jätkavad loominguilist tegevust, võttes osa kohapealsetest näitustest ja korraldades ka oma eriesinemisi.

Kanadas elunevate eesti kunstnike elujõuline ja küllaltki aktiivne südamik asub Torontos, mis on eestlaste arvult suurim keskus. Loetletud kunstnikest kaks kolmandikku asub Torontos. See Torontosse koondunud kunstnike arv nõudis juba loogiliselt kutselist organiseerimist ühisüritusi korraldavaks ühinguks. Aktiivsena eksisteerib Eesti Kunstnike Koondus Torontos (EKKT), mis originaalselt asutati nimega Eesti Kunstnike Klubi Torontos (1956). Enne seda, peamiselt eesti kunstnike initsiatiivil organiseeritud ja juhitud Art Club of the New Canadians, asutati 1952.a., seitsmesse rahvusse kuuluva kunstnike poolt, milline aasta järele ümber organiseerudes Colour and Form Society'ks. Selle algaastatel igakevadised näitused

*Salme Utsal,
Poppies, acrylic, 1977,
50 x 75 cm*

*Walter Saks,
Still-life, acrylic, 1978,
60 x 60 cm*

Toronto Ülikooli Hart House'is, kriitika poolt hästi vastu võetud, on olnud tähtsal määral eesti kunstnikele üheks oluliseks foorumiks Kanada kunstipubliku ees. Hiljem need näitused harvenesid ja viimase viie aasta möödudes pole neid enam olnud.

Eesti Kunstnike Koondis on suunatud aga peamiselt rahvuslike eesmärkide teeninduseks, mis on olnud oma rahvusest kunstnike loomingule õhutamise ja selle loominguga oma rahvale esitamine ja levitamine. Koondisel on keskne koht eesti kunstielus. Lisaks iga-aastasele üldnäitusele (käesoleval seisab ees 25-es), millest osavõtjaid 15 piires ja eksponaate poolesaja ümber, on Koondis korraldanud ja aidanud teostada arvukaid teisigi näitusi Torontos ja väljaspool, nii Kanadas kui USA-s. Muide ka Põhja-Ameerika ja ÜEP '72 näitused ning ulatusliku "Eesti kunst viiskümmend aastat, 1918–1968". Koondis on olnud keskne jõud juba seegi tõttu, et on suudetud pidada oma klubiruumi alates 1956-ndast ligemale 15 aastat ning korraldatud aktiivjoonistusõhtuid. Lisaks üldnäitusele on kunstnikud vaheaegade korraldanud oma individuaalnäitusi, mõned iga-aastaseid, müüginäitustena.

Tolerantselt on EKKT koduks olnud nii rahvusromantikat ja konservatiivsust kandvaile kui ka abstraktses maailmas otsinguid teostavaile kunstnikele. Ka mujal Kanadas elunevad kunstnikud on korraldanud keskuses nii grupi- kui individuaalsinemisi. Üldpilt on üldjoontes sama, nagu mainitud Toronto

osas, rõhuga vast küll enam tihedama loomingulise pingega kuna Toronto annab ka palju vaid "produktiooni" – kuidas muidu seletada mõnedelt iga-aastaseid erinäitusi poolesaja ja enama eksponaadiga. Enam individuaalsust taotlevad ja loominguga esilekerkivamad kahtlemata on Toronto keskusest ja ka väljaspoole ulatuvad: *Eric Pehap, Rutt Tuvling, Osv. Timmas, Andres Kingissepp Abel Lee* ning portretistidena *Hilda Mikkelsaar ja Ene Falkenberg*, karikaturistina *Henn Arvo*. Neist Tuvling ja Timmas on valitud Royal Canadian Academy (RCA) liikmeks, samuti ka *Vello Hubel*. Viimane rakendus-kujundava kunsti sektsioonis. Elevust oma hea esinemisega on toonud "kolme maa kunstnik" *Endel Kõks*, kellelt olnud mitmeid näitusi Kanadas ja siin hea hinde saanud ning ta on vastu võetud Kanada vanima kunstiihingu Ontario Society of Artists (OSA, asut. 1870) liikmeks.

Viis aastat tagasi kutsuti ellu Eesti Kunstide Keskus Kanadas (EKK), mille üheks peamiseks ülesandeks seati eesti kunsti ülekanadaliselt kogumine, näituste korraldamine ja kunstimuuseumi asutamine. Seni pole nimetamisväärtset tehtud ega ka ennast tarvilikuks suudetud teha. Asjatundjaist on puudu.

Benita Vomm,
Artist's Studio, oil, 1978,
155 x 93 cm

Mai Järve-Vomm,
Composition, oil on canvas,
1979, 78 x 58 cm

Estonian Art in USA

Paul H. Reets

On their arrival to the United States the Estonian artists were forced by decree of Fate to play the role of Hamlet: "To be or not to be?" was the question. After this problem had been solved in some way or another, a new question arose: "How?" There were those who remained faithful to their old conceptions as regards trends and styles, whereas the more restless spirits soon came into contact with the new life of art.

Juhan Hennoste, for example, remained a tangible realist in his paintings. His late, but nevertheless greatest merit in innovation, was collage. Hans Tsirk was one who moved directly into a radically abstract world without any prolonged change-over. Most convincing are his charcoal drawings. Adele Ulm-Augustas' life, work and speciality is sculpture and sculpture only. Somehow one gets the impression that all her works emanate from pure joy. Eduard Rüga's works often disclose the fact that he did not submit to abstract influences from outside, but to the abstraction of his own works. His latter woodcuts — there is an entire large-scale cycle of these — are profoundly simple. They are self-expressive as signs, a row of signs. Agaate Veeber tried in a few of her graphic prints a new kind of mannerism, but left it pretty fast. Instead, she continued her own line acquired at the "Pallas" Art School in Tartu, Estonia. Her graphic art in exile contains many a work which is a treasure of Estonian art. Raoul Lind remained faithful to his previous themes and their handling.

Traditional art is being carried out by

Arville Puström-Uus, Richard Sööt, Karl Pehme, and Pauline Leps-Estam. Ilse Leetaru in her graphical works often emphasizes the technical art of graphic printing rather than the theme of her work.

These Estonian artists who had obtained their vocational training on the American continent entered modern art as in old times one would have entered the Academy. New and entirely fresh trends and styles were numerous, but none of them were long-lived, however. None of them has been seriously adopted by Estonian artists.

Epp Ojamaa's works comprise a specific chapter. In her paintings one is apt to discover a practically inexplicable monumental brushwork. The impression is far from peacefulness. All her painted images are a perpetuum mobile. Galloping and taming in one breath. Karin Teksal Deeks prefers smaller, balanced works, even in miniature-scale. Hardo Kekk is probably the only consistent one, preferring the most vivacious radical trends. They represent the decisive element of his conception, in which he feels at ease and at home. For him radical abstraction is, however, not an aim but a means only. Jürg Mikiver, most likely the Benjamin among participants in Estonian art exhibitions, shows an entirely different abstract style in painting, based on close-range and detailed contemplation.

Summary in English by Karin Saarsen

Paul H. Reets

See on isegi muretult õnnis soovteadmine et maapaos on olemas eesti kunst. Siin ja seal, laia ilma peal, ühiselt kokku, on olemas midagi kõrgemat, mida koi ei söö ja rooste ei riku. Kui kunst on midagi kõrgemat, siis on seda õndsust kerge soovida, koos eestiliku omapärasustega millised oleksid silma torkavalt erinevad teiste maade ja rahvaste kunstidest. Et kunstnikud, nooremate kunstnike puhul nende vanemad, pärinevad Eestist, on see asjaolu küllaldane, et rääkida eesti kunstist, või tuleb leppida vähemaga, et kunstnikud on küll nii või teisiti eestlased, kunst aga ühtub asukoha maade kunstidega, ja kõikide muutustega ajas ja kohas?

Kirjandusega on asi lihtsam, isegi väga selgelt lihtsam ja ka õigem, sest mis on kirjutatud ja mida loetakse ühiselt omases keeles, seal ei pruugi enam päritolu ega kuuluvust erilisel arutada. Kunstides just selline ühiselt mõeldav ja ühisena öeldav väljendamine vahend puudub. Nii nimetatud rahvuslikud teemad ja motiivid annavad end küll jõulukaartidel piltlikult rakendada, kuid sellega ka silma torkavalt eriline üldiselt piirneb. Leinajatele pole ka trööstiks meie tõesti esimese maalikunstniku J. Köhleri ütetus, et rahvuslikku kunsti on nii sama vähe (või palju) olemas kui näiteks rahvuslikku matemaatikat. Kuid temal, meie esimesel, oli seda kerge ütelda. Pealegi esindas ta ühte sellist kunstivoolu, õieti küll paleust, milles rahvusl kui määraval väärtusel küll mingit küsi ega püsi ei olnud. Ning

ausalt üteldes ei ole rahvaste eriväärtuseid ka tänases kunstis. Kes oskab, kes julgeb Mondriani maalides otsida, nõuda, leida hollandikkust? Tema sinimustvalged abstraktsioonid näiteks, mida seal tunda, arvata, õiendada? Mis on rahvus? On see kuuluvus, reaalsus, ideaalsus või koguni ideoloogia? Ideaalsus nõuab kauneid kunste, ideoloogiad on alati kujutamisele suurt rõhku pannud, reaalsus, imeline küll, nõuab tunnetamist olukorrast.

Sõda ja rahu, maapagu ja kunstid . . . millised ei ole ammugi enam kujutavad ega kaunid. Maailm ei ole meie ees ainult lahti, meie oleme laias maailmas. Paraku on see maailm alatasa ja isegi väga kiirelt muutuv maailm. Seega põnev ja selle sõnaga võib ka ilumõistet ilusasti asendada. Mitte ainult ilu ja kaunidust vaid ka meeldivust, sest midagi peab ju kunstide välisekski määritluseks ütlema, ka siis kui need ei ole enam kaunid ega kujutavad. Siis ehk eriti. Märkida tuleb ka seda, et naljamäng ei ole kunagi põnev, tõsine mäng on seda suurimal määral. Ikkagi tõsine olukord see kunstide olukord ja mitte ainult meil, ja põnevus on peaaegu ainukeseks mõõduks. Eelkõige eksistentsiaalselt põnev, et mida oleme teinud, kuidas on olukordadest midagi tehtud ja mis moodi on kõik või ainult mõnda, esile ja nähtavaks toodud. Küsimus: miks? on kunstnike mure; teatud riisiko seega, mis ainult lisab põnevusele.

Põnevus ka selles, et eesti ja eestlaste kunst on otse häbenematult konserva-

tiivne. Arengut uskudes on selline hoiak puhas negatiivsus ja võrdub arenematussega. Kuid paraku on meiega nii ja sedasi ja samuti päris häbenematult, et suure- ja õige- ja kergeuskumise järele ei ole meie kunagi nii väga maiad olnud. Eelis ka see ja ettevaatus on tarkuse ema ja kunagi ei tea mis õhinal valituga kaela võib langeda. Põrsast ei osteta kotis ja üks ka kunstikraamile tuleb enne näpp peale panna enne kui omaks võtad. Ning 20.sajandi teise poole kunstivoolude ülirohkus mitte ainult ei meelita vaid ka karmilt keelab esimesele ettejuhtuvale rumala siirusega järele jooksmise. Pealegi on nii, et päris võõrast ja päriselt tundmatut ei saa keegi omaks võtta. Moes olemine on üks ja moodi on teine, kuid moodi ei ole päris, nii palju on teada. Päriselt omaks! ja see näitab et mäng oli ja on tõsine. Märkamatu tulevad mängu isegi tundmatuna tunduvad eelduste nõuded, vaistlikud eeldused ise, millised alles võimaldavad uudsusena näiva oma-seks võtmist ja muutmist.

Sajandi keskuse kunstide Armageitoni ja Assamalla lahingutes oli värsket värvi põlvini. Võitlused käisid reaalsuse nimel, kas kunst on kujutamine või kujundamine, kujutus või kujund! Paariks aastakümneks sai ja jäi võitjaks abstraktsus, nii või teisiti. Ikoonoklasm või reformatsioon? Mõlemat, või hoopis midagi kolmandat; üks industriaalse revolutsiooni pinnale kerkinud põhjahoovus, mis tõusuna tõstis eelkõige abstraktset, ja mõõnana viis realistliku Meduusa parve unustuse merele triivima.

Eesti kunstnikud, saabudes USA-sse, paratamatult pidid nagu saatuse lükkel, mängima Hamleti osa: olla või mitte olla? Sai see saatuslikkus nii või teisiti otsustatud, tuli järgmiseks küsimuseks: kuidas? Oli neid kes jäid oma seniste käsitlusviiside juurde, rahutumad vaimud asusid suhteliselt peatselt uue kunstieluga asju ajama. Võtta oli palju, kanda tuli ise. Iga üks erinevalt ja eri suunda, üks veidikene varem, teine hiljem, nii võib sõnastada eesti kunstiloo algust USA-s. *Juhan Hennoste* jäi oma maalides ikkagi konkreetsest reaalsusest lähtumise pinnale, väga isikupäraselt ja kuidagi ka väga universaalse põhitunnetusega. Tema mitmeti hilisem aga selle eest ka suurim uuenduse teene oli: collage. Selles liigis oli ta võrratu ja täiesti asendamatu. Lihtne, vaikselt rabava selgusega, kaalutud ja tugev. Seda tuleb eriti toonitada, kuna tollal tavaline collage kippus saama mingiks väsinult kavalaks mänglemiseks mille lõpptulemus oli kirev igavus. *Hans Tsirk* astus ehk kõige järsemalt ja ilma pikemate üleminekuteta otse teed radikaalselt abstraktsesse maailma. Erilise veenvuse omavad tema sõejoonistused, milledes joonte moodustised, laigud, tõmbed on põnevalt elavad nagu oleksid tekkinud iseenesest, sihiga siduda rahu rahutusega. Õlimaailid ja skulptuurid on stabiilsema kujundamisega, sõejoonistuste ebamaisus on kinnitunud end konkreetse. Skulptuur ja veel kord skulptuur on *Adele Ulm Augustase* elu, töö ja ala. Millegi pärast jääb tema töödest mulje, et need on puhtast rõõmust

kantud. Nende tegemine on küll töö ja vaev olnud, aga mingi imeline rõõm on töö ilmestajaks saanud ja jäänud. Töötluseks on eelistatud tiheda koelise- maid ja tavalisest värvirikkamaid kivi- meid. Töötlus on erandita puhas ja üli- malt viimistletud, seega teadlik osa üldmuljest. Kujundite repertuaar ei ole eriti arvukas, kuid iga skulptuur on oma ette rikas seal kasutatud varjundite ja kivitoime erinevalt esile toomise poolest. Väga tahelepanelik kunst, samuti väga nõudlik kunst on need abstraktsuse skulptuurid. *Eduard Rüga* töid jälgides jääb tihti peale mulje, et tema ei võtnud abstraktset nii võrra väljast, vaid tuletas abstraktse oma töödest. Muidugi on kõigel välisel ka tema töödes suur ja otsustav tähendus, nagu kõigil ja kõiki- dele. Rüga nagu tungis asja ja olu süga- vasse tuuma. Kuidas abstraktselt maalida huvitas teda vähem, kuidas abstraktset tuletada sai temale problee- mide probleemiks. Ülesandeks sai samm sammult taanduda konkreetsest kujutamise olemise ja nähtava piirini, sealt ja sellest tuli tuletada kujund, mis tähendaks antud juhul abstraktsust. Rööbiti sellega toimus rõhu asetus värvi- dele, ülekannet seega, kus nähtamatuks taandatud konkreetne asendus värvide ehitusega. Aastaid hiljem kui Rüga pöör- dus taas figuraalsele ja maastiku kujutami- sele toimus sama teekond ümberpööratud suunas. Rüga tööd on pidevalt kasvanud iseendast välja—järgmise sisse; nagu aasta- ajad, kus väline küll mõjub aga sisemine otsustab. Taasnesid ka puulõikes, aga

hoopis teisiti kui kõik see mis oli ja maalides teisendunult taaselustus. Hilised puulõiked, neid on terve tsükkel ja mõd- dult õigegi suured, on sügavalt lihtsad. Nendes ei ole kujutatud . . . nad on ise märk, märkide rida . . . nagu kirvega an- tud hoobid, märgistamas piire tõelisuse ja kujundamise vahel, olles märgistuseks kõigele millest kujutav elu elas ja elab. Mingi traagiline konkreetsus, mis on rohkem kui kogemus ja rokem kui mõist- mine. Lihtsalt märk ja see on kõik. Sellest rohkemat ei ole võimalik saada.

On oma moodi võlu, isegi suur võlu on nendes töödes, kus tegija ei ole vaada- nud ei paremale ega vasemale, vaid on käinud oma enda tuntud rada, hõlmad vöö vahel ja rahulik õigus südames. *Agate Veeber* proovis paaril oma graafi- lisel lehel uut maneeeri ja jättis selle siis kus see ja teine, ning jätkas Pallases õpitut käsitlemist. Seda varieerides, täiendades ja kõige lõpuks lihtsustavaks koondades. Kuni jõudis õige väheseni; nähtav nagu kaugus, milles kõneleb veel viibe, sõnatult nähtavuse sisse. Tema maapo aastate graafikas on nii mõndagi mis kuulub eesti kunsti paremikk. Ka *Raoul Lind* jäi truuks oma senistele teemadele ja nende käsitlemisele. Maasti- kud, ja mida lähemad merele, seda pare- mad. Linnavaated ja vaikelud. Mere lähedus ja pilvede rohkus, kus neid maalides näha, seal kaasneb maalimise puhas õnn. Tinaselt hallid toonid, too- nide vibreerivad variatsioonid, korra peenemalt tõmmatud, teisel nagu läbe- matult löödud, nendest saab isemoodi

tundlik reaalsus. *Arville Puström Uus* piirdus peamiselt lillede maalimisega, saavutas mõnigi kord märkimise väärtset, kuni hiljem otsustas abstraktse kunsti kasuks, millest midagi kasu ei olnud. *Richard Sööt* tuleb esile tõstmisele arvatavasti ainukese Kalevipoja teemad kujutajana. Õnnetul kombel on see rahvuslikult auväärne ettevõtte liigsete kompromissidega läbiviidud. Tulemused on mahedalt stiilsed kuid pildilood rahvuslikust-ürgsest vägimehest on pigemini pühapäeva hommikune jänesejaht kui kangelaslugu. Mainimata ei tohi jätta *Karl Pehme* skulptuure, peamiselt portreed, millistes on tabatud rahumeelne iseloomustus. Näojoonte pildistus seega, aga sellisena hea. *Pauline Leps Estam* on samuti traditsioone jälgiv, neid isikliku tunde ja silmade teravusega elusana hoides. *Ilse Leetaru* graafikas, millega ta küll suhteliselt hilja avalikkuse ette astus, on tihtipeale huvide keskpunktiks plaadi, äratõmbe pind, tehnilised võimalused ja alles teises järjekorras temaatiline esitus. Sellest siis ühe teema erinevate äratõmmete arvukus ja kui sellele lisada erivärvide ja toonidega proovimised, siis on harjumatul silmal raske otsustada ühe või teise suuremas õiguses. Õnnestumine näib olevat nendes lehtedes, kus graafiliselt küll vägagi õigustatud joonte detailidest on avatud vaade; tee; kaugus ja seda õige väheste, isegi nappide joontega. Siis tundub käes olema see mida on ehk ka otsitud: avarus ise. Nendes lehtedes on õige õieti tabatud. Eks ka teistes, aga nendes rohkem.

Need kunstnikud, kes oma kunsti harriduse said siinsel mandril, astusid nn. moodsasse kunsti nagu vanal ajal astuti akadeemiasse. Lõppude lõpuks on nn. abstraktsel väljendamis viisil sama rohked võimalused kui seda on näiteks akadeemiliselt figuraalsel käsitluse moodusel. Kõik ikkagi oleneb sellest, et mida millestki tehakse. Nii on juba mõnda aega olemas abstraktset kitši. Vähemalt näitab see seda, et abstraktne voolus oli tugev küllalt ja omas, ning omab edasi küllaldast kestvust, et selle alamatel servadel saab mõnusalt liugu lasta. Samuti seda, et nagu kõik suurema mõõdulised kestmised omab selline nähtus omad õiguse ja õigustamise normid. Saades õigustatult lõplikuks, ei ole abstraktne enam ka kunstide keskseks probleemiks. Nagu ei ole ka New York enam kunstide uuenduste keskuste keskus. Uuemaid ja täiesti uut liiki väljendusi on küll arvukalt tekkinud, aga ühelgi ei ole pikemat pidamist olnud. Ega ole neist ka ühtegi eesti kunstnike poolt ülevõetud. Seega jällegi on olemas teatud uuenduse suundasid, nagu seda oli näiteks kunagine sürrealism, millistel ei ole meie omade juures ei vedu ega edu. Nii võib meie praegune kunst küll moodne ja ajakohane väljanäha, kuid tõeliselt on see alalhoidlikum kui sellele eelnenud ajajärgu oma. Nad maitsevad kunstirevolutsiooni magusaid viljasid, kuna maharaputamine toimus juba eelnenute poolt. Kas just sellest, et kergema vaevaga saadud, need kunstiviljad, et kunstiga tegelejaid on palju. Kuid

Ilse Leetaru, Solitary Beach, graphic, 58 x 75 cm

Karin Teksal-Deeks, Indian Paint Brush, mixed media, 53 x 65 cm

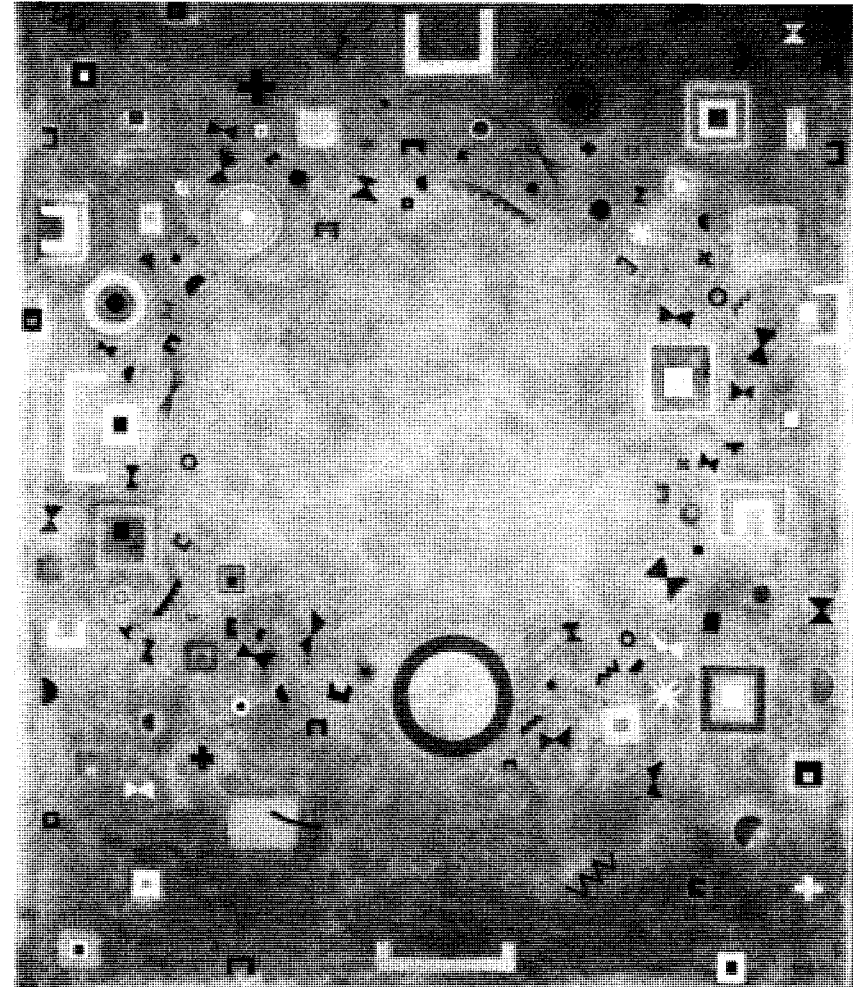

üsna rohkesti on neid, kes usinalt keerlevad liigse truudusega oma valitud kunsti-päikeste ümber. Nendel on amatöörse epigooni kaunishing ja kuu tarkus, sest nad teavad, et ilma ilusa päikeseta ei ole ka nendel midagi paista. See on isegi huvitav, aga kaugeltki mitte põnev.

Nendest on siis eraldunud üksikud ja oma kunstiga nagu üksindusse jääjad, või siis üldse eraldi seisjad, kes kunagi pole eriliselt soovinud üldsuse kunstituru- ja auhindamise soosimist. Palju neid ei ole, aga õigustatum ja ka vajalik on, juba nende olemasolu kunstide täbaraks saastunud keskkonnas.

Epp Ojamaa tööd nagu oleks eripeatükk. Maalides on temal otse seletamatut monumentaalsuse tõmmet, ja mida suuremas mõõdus ta töötab, seda parem see on. See on midagi mida iga päev ja iga ühe juures ei näe. Värv huvitab teda vähemal määral, väljenduse jõud jookseb eelkõige joontes ja värvipindade kokkupuute aladel. Mulje on vaikusel kaugel ja maalitud kujutused nagu seisneksid mingis püsivas liikumises. Kihutamine ja taltutamine ühel hoobil! *Karin Teksal Deeks* eelistab oma töödes palju vähemaid, isegi miniatuurseid mõõtmeid. Kuid milline miniatuur! Nendes on peidus terve maailm. Oma meeleolu ülev tõelisus, väheste aga tundlike värvidega tõestatud. *Hardo Kekk* on vist see ainuke kes alaliselt eelistab ägedamalt radikaalseid suundasid. Nendes on tema tunnetuste otsustav element ja nendega on ta kodus ja kodune. Radikaalselt abstraktne ei ole seal juures sihiks vaid

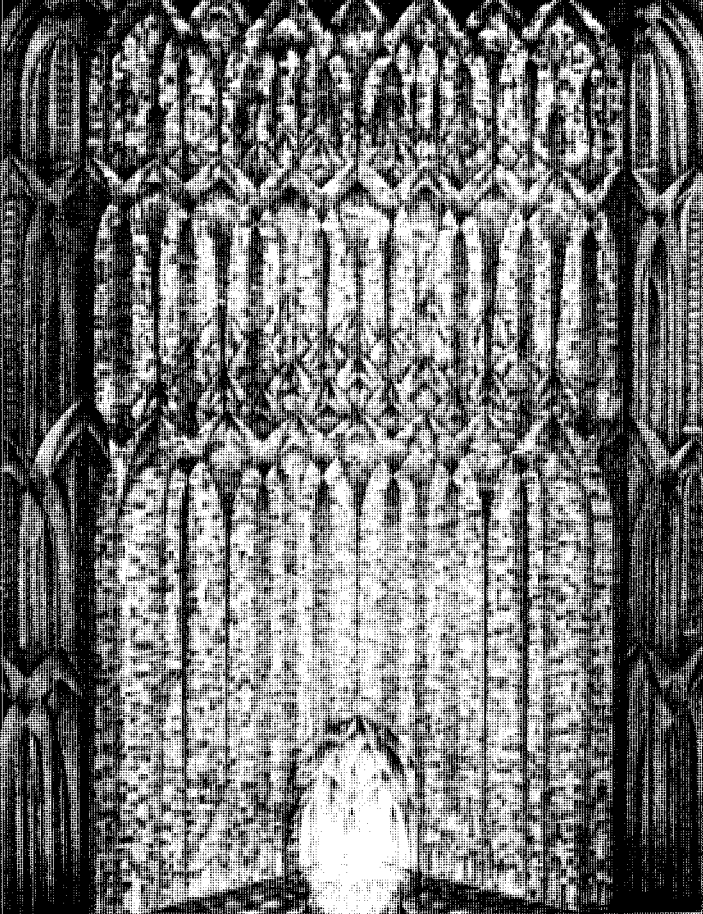
vahendiks mõistelise maailma pildistuse dimensioonide kujutamiseks. Kui ta jõudis piirini kus maalimine seda enam ei võimaldanud, tulid appi teised ja tõesti ebamaaililised vahendid nagu nõör ja ühe või mitme värvilised klepppaberi pikad ribad. Nende asetus ja jooks seinast seina, põrandale ja lakke andis lapidaarse selgusega kujundimaailma dimensioonide olemise loo. Nii tundus see olema. Tema graafika oli dokumentatsioon, staatiline paralleel, vähemas mõõdus ja erinevas tehnikas, hetkeks loodud värvjoonte dimensioonidest, ja on sellist laadi graafika paremikku kuuluv. *Jürg Mikiver*, arvatavasti üks kõige noorematest eesti kunstinäitustel esinejatest, viitab teismale laadile abstraktses maal. Maalimine nagu oleks jällegi lähema ja isegi vaikeluliselt detailsema vaatluse alusel tehtud, kuigi on maalitud õige suureski mõõdus. Samas omab värvidest ehitatu küllaldase kokkuvõtlikkuse üldvaateks. Edasine käik peaks selguma järgmisel üldnäitusel. See põnevuse lubadus ei maksa ainult viimasena mainitu kohta, see olgu kõikide sooviks ja kõikidele soovitusel. Kuid paraku on need järjekordsed näitused suurteks haruldusteks saanud, mis seda tähendab, et kunstinäitused on saamas ainult juhuslikuks ettevõtmiseks. Kuid kunst nagu kirjandus ei taha eluneda ainult juhuslikkuses. Kunst ja kirjandus on alalised kahekõned. Kui selleks võimalused puuduvad... siis kunsti ja kirjandust nagu ei olegi. On ainult monoloogid, mida keegi sõnas ei kuule ega kunstina ei näe.

*Hardo Kekk,
Elf's Heaven,
acrylic on canvas,
1979, 210 x 180 cm*

*Pauline Leps-Estam,
Frogs, etching,
40 x 50 cm*

*Karl Niider,
Anthem, drawing,
75 x 58 cm*

*Maret Maiste,
Girl on the Couch, oil,
40 x 55 cm*

Naima Rauam, Model Shop, oil, 45 x 60 cm

Sirje Okas-Ainso, Three Sisters, oil, 60 x 75 cm

Estonian Art in Australia

Valdemar Vilder

Estonian artists in Sydney, 1973. From left to right. Tiiu Reissar, Nora Romot-Öbik, Malle Morley, Valdemar Vilder and Anna Põllusaar.

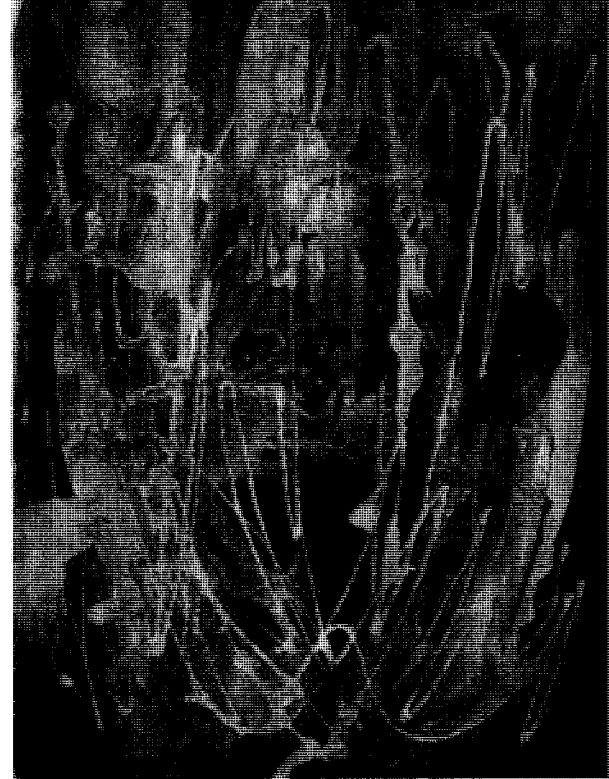
The first art exhibition in Australia by Estonian artists was held in Sydney in the year 1929. Since then many more group exhibitions have been held in various Australian cities as well as one-man-shows by individual Estonian artists. An art exhibition forms part of each Estonian Festival.

One of the largest exhibitions by Estonian artists was held in Sydney in 1973 when the first Estonian Art Prize in Australia was awarded to the painter Vaike Liibus. Special prizes were awarded to Tiiu Reissar and Kai Romot.

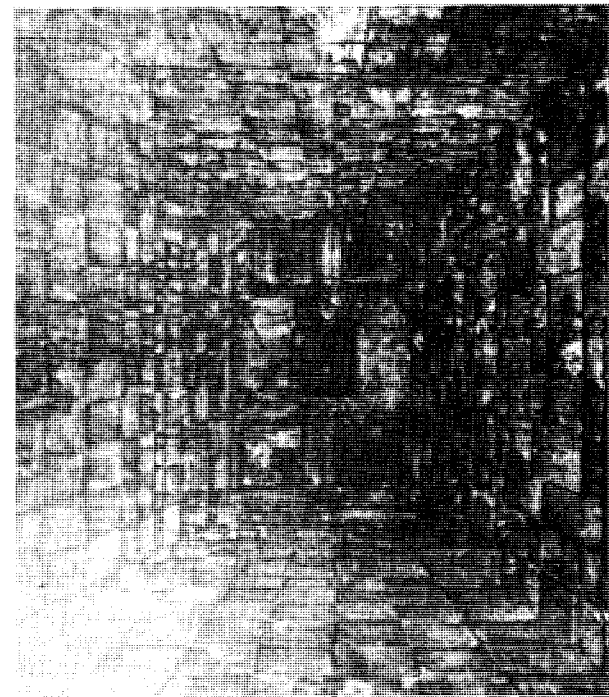
In the Prints Section, Enn Lemits won a "Highly Commended" award; similar awards were given to Karl Manberg in the Sculpture Section, to Malle Morley in the Paintings Section and Anna Põllusaar in the Watercolour Section.

In recent years, a great number of Estonian artists have won art prizes at various Australian art competitions.

This summary was published in the album "Australian Estonians 1978", Sydney, 1978. Bibliography of about twenty artists on pages 61–63.

*Gunnar Neeme,
Aqueous Moment, gouache,
1978, 35 x 27 cm*

*Kai Romot,
Insight, 1973*

Eesti kunst Austraalias

Valdemar Vilder

Valdemar Vilderi eestikeelse artikli käsikiri ei jõudnud postitakistuste tõttu raamatu trükkiminekuks kohale.

Artikkel praegusel kujul esitab osi Valdemar Vilderi varemilmunud artiklitest Selle koostas käesoleva raamatu toimetaja. Lisaks artiklis nimetatud seitsmele kunstnikule leidub bibliograafilisi andmeid paarikümne kunstniku kohta raamatu lõpus Valdemar Vilderi poolt koostatud lühibibliograafias. Kunstnikke leidub rohkem. Vilderi ringkirjast eesti kunstnikele Austraalias, käesoleva aasta veebruaris, selgub, et 1973.a. Sydneys toimunud Eesti Kujutava Kunsti Näituse puhul algatatud aktsiooniga „... sai identifitseeritud ca 100 eesti kunstnikku ja taidlejat Austraalias, kes oma loominguga kuskil avalikul näitusel esinenud.“

Valdemar Vilderi artikli osad pärinevad aastatest 1973–1976. Malle Morley: Malle Morley, märkmeid ühe eesti kunstniku loomingust (Meie Kodu, 22.8.1973). Karl Manberg: Kuuekümnene Karl Manberg (Meie Kodu, 27.2.1974). Vaike Liibus, Hans Oiderman, Vella Pihlak ja Tiit Reissar: Eesti Päevade kunstinäitus (Meie Kodu, 25.2.1976). Colin Parker: Kuiv kiirgus, märkmeid Colin Parkeri kunstinäituste puhul (Meie Kodu, 15.10.1975).

East Sydneys asuvas Riiklikus Kunstikoolis on viimase viieteistkümnepäevase aasta ringis oma kunstialase ettevalmistuse saanud kümmekond eesti kunstnikku. Mitmed neist on pärast koolilõpetamist jõudnud kunstielus väljapaistvatele positsioonidele Austraalias ja ülemeremaades.

Üheks edukamaks sellest õppeasutisest võrsunud noorem põlvkonna kunstnikuks on Malle Morley, kelle uusima loominguga

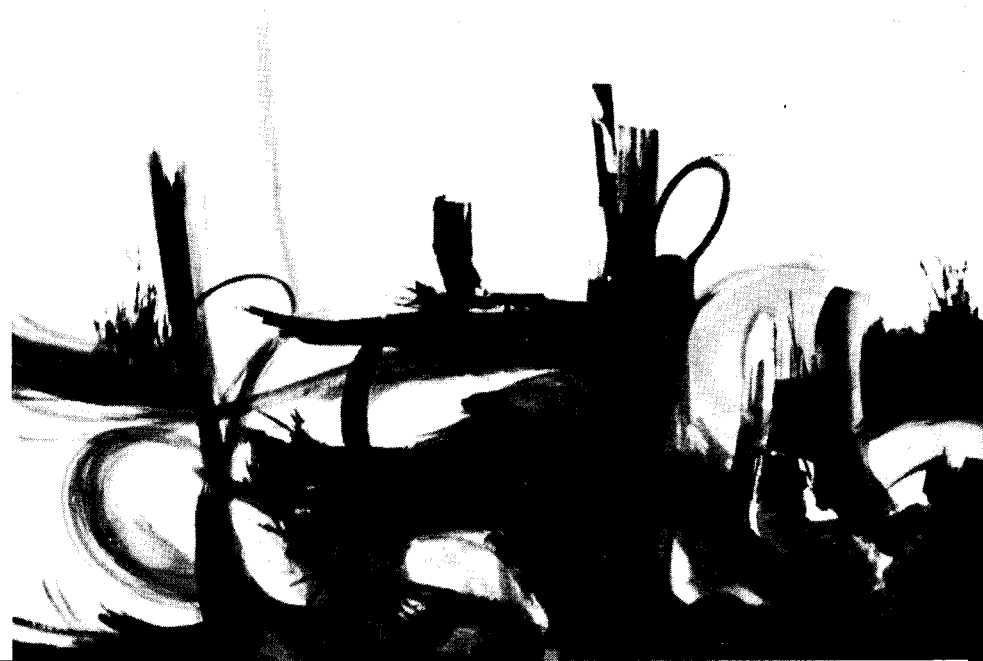
1971. a. jõulust asub Malle Morley tagasi Sydneys, kus tegutseb vabakutselise kunstnikuna, esinedes regulaarselt mitmesuguseil näitusil. Neist tähtsamaina võiks nimetada rühmanäitust Sebert'i kunstigaleriis Sydneys, 1972. a. aprillikuus, kus ta esines koos ameerika sürrealisti Joseph A. Liberman'iga (praegune "Open Studio" kunstikooli abidirektor Torontos), ja iseseisvat näitust Byzantine Gallery's, juunis 1972. Viimase kohta märkis päevat *The Australian*: "Eestis sündinud kunstnik esitab tugevate, väärivate, hiilgavais värvides graafika, portreede ja aktide kogu"; näituse kirjeldusi ja pilte avaldasid ka kohalikud ajalehed.

Sama aasta novembris võttis kunstnik osa üle-austraalilisest naiskunstnike aastanäitusest "On Broadway", Grace Bros. International Gallery's, kus talle määrati I auhind kaasaegse abstraktse maali sektsioonis, ning "highly recommended" tunnustus portreemaali sektsioonis. Aasta lõpul omandas Morley veel "Waitara Art Show 1972" auhinna.

Oma maalides on Morley puhas abstraksionist, kes teoste loomisel ei lähtu reaalsest objektidest. Keskse kohal on kompositsioonelementide vormi- ja värvilahendused, milles võib aimata kunstniku meeleolulist ja lüürilist põhihoiakut. Teosed jätavad ta nimetusteta, nõnda hoidudes vaataja mõjustamisest või suunamisest sugestiivse tüüli kaudu ja andes vaba voli kujutlusvõimele teose nautimiseks.

*Hans Oiderman,
Rosé Scarf, oil, 1979,
aprox. 90 x 75 cm*

*Malle Morley,
Abstract, acrylic*

Kuuekümnendate aastate lõpupoole pöördus Manberg intellektuaalsema, optilisest kunstist lähtuva käsitluslaadi poole. Ühe selle perioodi meeldejäädavama teosena võiks nimetada lihtsate must-valgete struktuurielementide perioodilisusele üleschitatud maali "Suurlinn", mille ängistavalt vibreerivas koetises silm alles ajajooksul õpib nägema pilvelõhkujaid nende varjudega. Manbergi pintslil all omandavad tavaliste, igapäevaste esemete kujutised komplitseeritud sümboolsed seosed. Oma kõige viimase aja loomingus avaldub Manbergil kallak ülirealismi. Siin on tegemist maailmasündmustest mõjustatud kaasajaainelise kunstiga, fantaasiaküllaste — kohati naivistlikus esitusviisis, nägemuslike piltidega. Näiteks Vietnami rahva tragöödiast inspireeritud teos "Rahu": Kõrbemaastik kividega, mille kohal hõljub mürkgaasidest saastatud roheline atmosfäär. Söestunud ahervarest sirutub taeva poole paar ahastavaid käsi; neile on hoolimatult üle visatud surilina — kalts!

Manberg on loonud ka arvukalt skulptuure — varemil aastail enamasti puust figuraalskulptuurid, viimasel ajal valdavalt metallist — vasest või roostevabast terasest dekoratiivkonstruktsioonid. Kooskõlas kunstniku esteetiliste tõekspidamistega iseloomustab neid väljendusvahendite lakoonilisus ja lihtsus. Mõne uuema teose juures ilmneb kunstniku irooniline ainekäsitlus ja enda distantseerimine vaatlusobjektist. Ühe näitena sellest Eesti Kujutava Kunsti Näitusel 1973 žürii tunnustust leidnud "Moedaam": nappidest metallribadest armatuuri abil on siin antud õõnsas poosis tühisuse ja kerglasikkuse võrdkuju omal ajal avalikus elus tuntud daamist, kes seltskondlike laineid löi oma puusani lõhestatud seelikuga.

Rockdale'i 1962.a. aastanäitusel sai Manberg skulptuuri osakonnas I auhinna ja sellest saadik on harva möödunud aastat, mil talle ta skulptuuride eest poleks langenud vähemalt üks auhind või tunnustuskiri.

Vaike Liibus esines kahe poolabstraktse maaliga. Neist väiksem, lindudeta linnu- pe- sa meenutav tagasihoidlikult rõõmus kompositsioon oli teostatud meeldivald pehmeist värvides. Diagonaalsete vormielementide rõhutamine andis teosele sisemist liikumishoogu. Teine, segatehnikas "Rahu" tulvab usuliselt tähendusrikkast sümbolika- kast. Kortsulisest vaselehest välja taotud ja lõuendile liimitud inimpaar on üle värvitud tähenduslike värvitoonidega, mille lisatud barokse toredusega lehtkulda. See kunstniku meelelise elavusega tajutud ja hästi läbikomponeeritud usuline nägemiskujutus on sisutihe ja oma klassikalises harmoonias rahulik ning rahustav.

Üle hulga aastate võimaldus jälle eesti näitusel näha Hans Oidermani maale ja joonistusi. Hans Oiderman avaldab muljet olustikumaalijana. Silma paistis väljaspool kataloogi esitatud "Kings Cross", oma teema ja hea värvidekäsitlusega; õnnestunud oli ka "Miss Lesley Munro" — näituse ainus portreemaal. Mälestuslik "Videvik Narva rindel" väärinuks suuremat formaati.

Eksootilise ainevalda viis vahepealseil aastail Fidži saartel elanud Vella Pihlak oma monotüüpidega, millised tõendavad nende looja tõhusat kontrolli selle tehniliselt raske menetluse üle. Neist parimaks loen kompositsiooni "India naised", oma erakordselt hästi balansseeritud positiivsete ja negatiivsete pindade jaotusega.

Meie teine graafiliste tehnikate viljeleja Tiit Reissar tõi näitusele neli väheldases formaadis linoollõiget, mille ühiseks teemaks on inimene — väljaspool keskkonda, oma üksilduses, raskemeelsuse ja probleemidega. Tiit Reissar on siinseist kunstnikest ainus, kes sõandab kujutada alasti inimkeha.

48 Karl Manberg,
"Gentleman", aluminium

Ilmar Karuso,
"Imprisoned", oil, 1976,
106 x 45 cm

Austraalias pole kuigi palju kunstnikke, kes end ainult oma kunstist elatavad. Veel vähem leidub kunstiloomingu kaudu haljale oksale jõudnud. Siiski üheks niisuguseks meheks on 34-aastane eesti päritoluga maalikunstnik Colin Parker, kelle uusimate tööde näitused esitati äsja Sydneys (Prouds Gallery, King St., 4.-18. sept.) ja Melbourne'is (Munster Arms Gallery, Little Bourke St., 25. sept. — 15. okt.).

Colin Parker on neljandat põlve välismaal elanud eestlaste järeltulija, sest tema ema poolt vaarvanemad rändasid Eestist välja Tsaari-Venemaale juba ärkamisajal. Võõrsil tõusis sellest Viljandist võrsunud sugupuust rida väljapaistvaid loovisiksusi ja ühtlasi juhtivaid tegelasi Välis-Eesti kultuuripölvil.

Üks Colini vanaisadest oli Venemaal konservatooriumi lõpetanud orelkunstnik ja helilooja Johannes Ferdinand Seisler, kes sajandivahetusel juhatas Moskvas tegutsenud eesti laulukoori. J. F. Seisleri heliloomingut on hiljem ette kantud ka iseseisvas Eesti Vabariigis. 1882. a. Moskvas sündinud vanaema Ludmilla Loor-Seisleri andekus avaldus kujutava kunsti alal — 1925. a. asutas ta Sydneys kunsti ja käsitöö kooli. Säält päris kunstiarbastuse ka Colini ema, samuti Välis-Eestis sündinud rakenduskunstnik Helen Seisler-Parker, omaaegne Sydney Eesti Seltsi "Eesti Kodu" sekretär ja koorijuht. Tema hõbesepised, email- ja vaskeltned on tuntud niihästi Eesti Majas väljapandud kui ka mitmesugustelt austraalia näitustelt.

Nõnda on kunst ümbritsenud Colin Parkerit juba lapsepõlvest, sest kunstnik on ka Colini isa, austraalia akvarellimaalija Clarendon Parker, kes pealeselle oli Sydney vanima ning suurima kunstitarveteäri ja müügialeri, Circular Quays asuva "Parker Galleries" kaasomanikuks. Neljakümne aastail, pärast Sydney Eesti Maja valmimist, hakkas vana-estlasest kunstnik August Jakobson sinna koondama eesti kunstnikke ja algatas eesti kunsti aastanäituste korraldamise idee, mis teostuski "Parker Galleries" tõhusa praktilise kaasabiga.

Niihästi noor Colin Parker kui ka mõlemad tema vanemad on oma maale esita-

nud Eesti Majas toimunud näitusel. Pole huvituseta märkida, et perekonnas, mille esivanemad Eestist võõrsile siirdusid rohkem kui sada aastat tagasi, ja kus järgnevate põlvete kestel keegi kunagi pole eesti koolis käinud, tellitakse praegugi eesti ajalehte.

Colin Parker oli kõigest 20-aastane, kui Royal Art Society tolelaegne president, Sir Erik Langker avas tema esimese iseseisva kunstinäituse Sydneys 1962. a. Sellest ajast on ta töötanud täisajaliselt kutselise kunstnikuna ja korraldanud kokku 16 iseseisvat näitust (9 Sydneys, 6 Melbourne'is ja 1 Brisbane'is). Pealeselle esinenud veel mitmesugustel rühma- ja üldnäitustel (Archibald'i, Wynne'i, Royal Easter Show jne.) ja omandanud kuus kunsti-anhinda. Viimaseil aastail on ta ise korraldaval täitnud võistlusnäituste auhinna-kohtuniku ülesandeid.

Praegu ripub üks Colin Parkeri maalist Austraalia kindralkuberneri residentis seinal. Kaks tööd asuvad Buckinghami paletes — need viis kaasa Edinburgh'i hertsogi oma külaskäigult austraallasse. Peamistri kunstiosakond, mille ülesandeks oli Austraalia rahvusliku kunstikollektsiooni komplekteerimine, on ostnud mitmeid Colin Parkeri teoseid. Üks suurematest kaunistab Tullamarine rahvusvahelise lennujaama VIP vastuvõtusaali.

Seejuures loeb Colin Parker end põhiliselt iseõppinud kunstnikuks. Oma kunstialase algõpetuse sai ta kodus, täiendades end lähemat aega Roayl Art Society kursustel, kus saavutas "Associate" (ARAS) astme. Tema arengus pöördelise tähenduse omandas 1965. a. sooritatud reis Carpentaria lähe piirkonda, metsikus Põhja-Austraalias, kus kunstnikule avanes uus,

Tiiu Reissar, *Mountain Pastures*, woodcut, 1979, 28 x 38 cm

Colin Parker, *September Sun in the Valley of Turon*, oil

senitundmata maailm. Colin Parkerist sai Austraalia sisemaa maastikumaali teerajajaid.

Sestsaadik "kaob" kunstnik igal aastal mõneks kuuks Austraalia väheasustatud sisemaale, matkates kümneid tubandeid kilomeetreid, elades telgis ja püüdes oma pintsliga tabada looduses nähtu ja tajutu olemust: kõrbeipiiri tolmusust, kiirgavust, ta horisonditus laotuses rusuvalt rippuvat raskuse vaimu.

Tehniliselt valitseb kunstnik oma väljendusvahendeid erakordse kerguse ja täpsusega, kusjuures teoste kunstiline mõju tugineb ruumijaotuse klassikalisele struktuursusele ja tundlikult nüansseeritud valgusekäsitlusele.

Colin Parkeri maalide hinnad Prouds' galeris algasid 145 dollarist (5x7 tolline miniatuur nr.30) ja ulatusid 3000 dollarini (kahemeetrise lähimööduga nr. 1). Sellistele hindadele vaatamata müüdi Sydney näituselt 24 maali, koguväärtuses ligi \$15.000. Ajaleht "Daily Mirror" kirjutab (23. sept. 1975), kuidas mõned Colin Parkeri näituseks kohaletoodud maalidest osteti tänaval möödaminejate poolt juba autost maha laadimise ajal, enne kui neid jõuti galeriisse sisse viia.

Veelgi edukamaks kujunes sellele järgnev näitus Melbourne'is, kus üldse väljapandud 35-st tööst 29 osteti ära juba avamispäeval.

"Felistsaksin, et mu maalid võiks mõnda aega galeriiseintel rippuda, nii et ka rahvas neid näha saaks," kommenteeris kunstnik lehemeestele. "Minu probleemiks on, et mu tööd ostetakse ära liiga kiiresti."

Tõsi on, et niisuguse erakordse menu, liisaks kõrge produktiivsuse, juures varitseb kunstnikku oht langeda enesekordamisse. Seda ohtu võis märgata eriti Melbourne'i näituse töid vaadates, mille seas silm ära tundis variante juba tuttavil teemadel. Austraalia sisemaa alnevald on piiratud.

Muidugi meelitab ühe kunstniku popu-

laarsus ka teisi teda järgima ja jäljendama. Möödunud aastal tuli avalikuks skandaalne lugu ühel \$1000 auhinnaga võistlusnäitusel, kus üks tähelepanu äratanud tööst osutus tegelikult Colin Parkeri maali koopiks. Kuna viimase originaalne "Nurgakörts Tibooburras" oli trükitud reproduktioonide kaudu laiemalt levinud, õnnestus advokaatidel teose autorsust tõestada ja plagiaatori töö kõrvaldati näituselt.

Mõnelt poolt on täheldatud paralleele Colin Parkeri ja Austraalia "outback'i" — žanri varasema pioneeri, Sir Russell Drysdale'i sõjajärgsete maastike vahel. Esimesel pilgul tundub siin tõesti palju sarnasust, ometi on nende kahe kunstniku lähenemise viis erinev. Drysdale'i loomingu keskne rõhuasetus on inimesel, keda kujutatakse sisemaa karmi, vaenuliku ja ähvardava looduse taustal, kusjuures inimlike frustratsioonide sümbolika võtab paiguti grotesksed väljendusvormid. Colin Parkeri maalides seevastu puudub sotsiaalne kontekst — isegi tema Sydney näitusel esitatud paar kõrtsiinterjööri (nr-d 4,5), ollejoojatega letti ümber, on pigem sünye valguse ja värvi de efektidele tuginevad meeleolupildid. Colin Parkeri loomingu keskpunktis on maa ise — selle kuivusest tohtletanud, tuhkkas pinnas, kuumusest virvendav õhk ja kiirgav valgus. Inimese osaks selles ajatus keskkonnas on vaid anda dimensiooni looduse avarusse. Paar-kolm abituna tunduvat, näiliselt sihitult tühja kaugusse rändavat tillukest inimkuju, lageda ja lameda möötmatus taustal, on tüüpiliseks parkerlikuks motiiviks (nr-d 2,7,23).

Oma isiklikku suhet Austraalia "outback'iga" iseloomustas Colin Parker Sydney näituse puhul riigiringhäälingus (10. sept. 1975) antud intervjuus kui "armastuse ja kartuse" vahekorda. "Minu sihiks on oma maalidega öelda, et on olemas hiigelsuur maa-ala Austraalias — tõeline, "päris" — Austraalia — mida suurlinnarahvas ei tea ega tunne."

Sellest lähtekohast vaadatuna on tema maalid autentsed ja mõjuvad.

1. Aasma, Helju — Neli eesti kunstnikku Göteborgis. Mana nr 4, 1959, Visby.
2. Aavik, Edgar — Aeg kunstiloomingus. Tulimuld nr 3, 1955, Lund.
3. Aavik, Edgar — Mana kunstiankeet. Mana nr 3, 1962, Göteborg.
4. Aavik, Edgar — Kunstnik August Jakobsoni mälestusnäitus. Etapid mis tegid ajalugu. Kunstnik Enn Lemits 60. aastane. Maie Kadaja — noore naiskunstniku pürgimused. Kunstnik ja kunstiopetaja Elise Lindsaar. Kungla nr 1, 1967, Darling Point.
5. Allgemeine Lexikon der Bildenden Künstler des XX Jahrhunderts. E.A. Seeman Verlag, 1962, Leipzig.
6. Ambur, Paul — Eesti kunstipärastest eksliibristest. Eesti Riiklik Kirjastus, 1958, Tallinn.
7. Ameerika kunstikriitika Hans Tsirgust. Mana nr 3, 1964, Göteborg.
8. Art in America. Nov/Dec 1976.
9. ArtsCanada. March/April 1977, Toronto
10. Berendsen, Olga — Eesti Kunstist. Katalog ESTO'76 kunst, 1976, Baltimore.
11. Berendsen, Olga — Eduard Rüga graafika. (Eduard Rüga. Graafik ja maaliija). Kirjastus Maarjamaa, 1979, Rooma.
12. Eesti Kunstinäitus Soomes. Mana nr 3, 1962, Göteborg.
13. Eesti Kunstnike rändnäitus Austraalias. Mana nr 39, 1972, Alexandria.
14. End, Eevi — Eesti kunstielu Stockholmis 1971–1972. Mana nr 39, 1972, Alexandria.
15. End, Eevi — Eesti kunstielu Stockholmis 1972–1973. Mana nr 40, 1973, Alexandria.
16. End, Eevi — Eesti kunstihoaeg 1973–74 Stockholmis. Mana nr 41, 1974, Alexandria.
17. End, Eevi — Väliseesti kunstist Stockholmis 1974–1977. Mana nr 43, 1976, Alexandria.
18. End, Eevi; Karling, Sten — Ernst Jõe-saar. Kirjastus Välis-Eesti, 1975, Stockholm.
19. Endine, Elmar — Mees piibuga. Tulimuld nr 3, 1963, Lund.
20. Frantz, Michel — Elle et Eux. Le Femme Vue par Cent Artistes Contemporaine. Christian Hals Editeur, 1972. Monte Carlo.
21. G.V. — Eesti moodne kunst Helsingis. Mana nr 3, 1958, Visby.
22. Grünberg, Jaan — Mana kunstiankeet. Mana nr 2/3, 1961, Göteborg.
23. Haamer, Erik — Mana kunstiankeet. Mana nr 4, 1960, Göteborg.
24. Hallek, Enno, Mana nr 38, 1971, Alexandria.
25. Hinnov, Vivre — Katalogi eessõna. Endel Kõksi varase loomingu näitus. Tartu Riiklik Kunstimuseum, 1969, Tartu.
26. Hinnov, Vivre — Endel Kõksi varasest loomingust. Kunst nr 2, 1969, Tallinn.
27. Jans, Johannes — Mana kunstiankeet. Mana nr 1, 1960, Göteborg.
28. Kaelas, Aleksander — Mõnda eksliibristest. Mana nr 3, 1962, Göteborg.
29. Kaelas, Aleksander — Eesti Eksliibris Välismaal I, 1963, Stockholm.
30. Kangro, Bernard — Eesti kunst ja kunstnikud Rootsis. (Eesti Rootsis). Eesti Kirjanike Kooperatiiv, 1976, Lund.

31. Kangro, Bernard et al. — Eduard Wiiralt 1898–1954. Mälestusteos. Eesti Kirjaniike Kooperatiiv, 1954, Lund.
32. Karling, Sten — Estlands målarkonst Paletten nr 2, 1944, Göteborg.
33. Karling, Sten — Katalogi eessõna. Estnisk och Lettisk konst. Liljevalchs Konsthall, 1946, Stockholm.
34. Karling, Sten — Katalogi eessõna. Eduard Ole. Värmlands Museum, 1953, Karlstad.
35. Karling, Sten — Eesti kunstinäitus Örebro. Tulimuld nr 1, 1953, Lund.
36. Karopun, D. — Eesti kunstinäitus Kopenhaagenis. Tulimuld nr 3, 1950, Lund.
37. Kartna, Aino — Sovjetestnische Kunst. Verlag Eesti Raamat, 1968, Tallinn.
38. Keck, Hardu — Kommentaar. Mana nr 42, 1976, Alexandria.
39. Keck, Hardu, Mana nr 39, 1972, Alexandria.
40. Koort, Tui — Katalogi eessõna. Karin Luts, varase loomingu näituse katalog. Tartu Riiklik Kunstimuuseum, 1973, Tartu.
41. Kultuuriside — Agaate Veeberi graafika ülevaatenäitus. Eesti Kultuurfondi Teataja nr 12, 1974, New York.
42. Kurlents, A.; Antik, R.; Olvet, J. — Eestlased Kanadas. Kanada Eestlaste Ajaloo Komisjon, 1975, Toronto.
43. Köks, Endel — Kunst ja kunstnikud paguluses. Kauge Kodu nr 6/8, 1946, Augsburg.
44. Köks, Endel — Comments on Estonian Art. Estonian Magazine Kauge Kodu nr 14–18, 1947, Augsburg.
45. Köks, Endel — Viis aastat eesti kunsti Saksamaal. Tulimuld nr 1, 1951, Lund.
46. Köks, Endel — Kokkupuuteid Läti ja Leedu kunstiga. Tulimuld nr 1, 1952, Lund.
47. Köks, Endel — Juhan Nõmmiku loomingu. Tulimuld nr 4, 1953, Lund.
48. Köks, Endel — Külaskäik. (H. Talvik), Tulimuld nr 6, 1956, Lund.
49. Köks, Endel — Eesti raamatu välimus 1957. Mana nr 3, 1958, Visby.
50. Köks, Endel — Vastus ja arutlus. Tulimuld nr 3, 1963, Lund.
51. Köks, Endel — Kaunistatud — kuidas? Mana nr 4/5, 1964, Göteborg.
52. Köks, Endel — Om den estniska bokens utseende. Katalog Estniska böcker utanför Estland. Kungliga Biblioteket, 1966, Stockholm.
53. Köks, Endel — Om lyrikböckernas utseende. Katalog Estnisk lyrik utanför Estland. Göteborgs stads Folkbibliotek, 1966, Göteborg.
54. Köks, Endel — Kevadnäitused Stockholm. Mana nr 29, 1966, Washington/Göteborg.
55. Köks, Endel — Eesti kujutav kunst Saksamaal 1945–1950. (Eesti saatusaastad 1945–1960) Kirjastus EMP, 1966, Stockholm.
56. Köks, Endel — Mäed, jõed ja näod. (J. Jans) Mana nr 32, 1967, Alexandria/Göteborg.
57. Köks, Endel — Kolm näitust: Merike Patrason, Kadi Karist, Maie Mandra. Mana nr 33, 1968, Alexandria/Göteborg.
58. Köks, Endel — Ateljeesid Toronto laiuskraadil. Mana nr 34, 1968, Alexandria/Göteborg.
59. Köks, Endel — Auhinnatud kunstiteoseid. Mana nr 36, 1969, Alexandria.
60. Köks, Endel — Monoloog Milaanos, dialoog Stockholm. Mana nr 42, 1976, Alexandria.
61. Köks, Endel; Pehap, Eric; Vihalemm, Arno — Eduard Rüga. Graafik ja maalija. Kirjastus Maarjamaa, 1979, Rooma.
62. Laaban, Ilmar — Epp Ojamaa näituse puhul. Mana nr 1/2, 1965, Washington/Göteborg.
63. La Revue Moderne. (A. Veeber), Oct 27, 1957, Paris.
64. La Revue Moderne. (K. Luts), Jan 1965, Paris.
65. La Revue Moderne. (R. Tulving), Dec 1, 1967, Paris.
66. La Revue Moderne. (L. Lavrov) Nov 1, 1969, Paris.
67. La Revue Moderne. (E. Köks), Mars 1974, Paris.
68. La Revue Moderne. (K. Luts), Feb. 1975, Paris.
69. Laroche, Francoise et Roux, Tristan — Les Arts en Europe. Edition Christian Hals, 1974, Monte Carlo.
70. Lasberg, Max — Vabanev Vihalemm. Mana nr 4, 1961, Göteborg.
71. Lasberg, Max — Kunstikroonika: Maire Männik. Mana nr 1, 1962, Göteborg.
72. Lasberg, Max — Ystadi muljeid. Mana nr 4, 1962, Göteborg.
73. Lasberg, Max — Herman Talviku näitus. Mana nr 1, 1964, Göteborg.
74. Lavrov, Lydia — Mana kunstiankeet. Mana nr 4, 1959, Göteborg.
75. Lavrov, Lydia — Kunstikiri Kopenhaagenist. Mana nr 1, 1961, Göteborg.
76. Lavrov, Lydia — Kopenhaageni kevad. Mana nr 2, 1962, Göteborg.
77. Lee, Abel et al. — EKKT Kunstialbum. Society of Estonian Artists in Toronto 1955–1966. EKKT kirjastus, 1966, Toronto.
78. Leinjärv, A.J. — Võhiku mõtteid Richard Söödi kunstinäitusest. Tulimuld nr 2, 1966, Lund.
79. Lind, Raoul — Mana kunstiankeet. Mana nr 1, 1961, Lund.
80. Lindsaar, Peeter — Gunnar Neeme loomingu. Tulimuld nr 2, 1963, Lund.
81. Loodus, Rein — Eesti raamatugraafika. Kirjastus Kunst, 1968, Tallinn.
82. Lugus, Merike — Portrait of the Artist as Woman. City Woman, Febr 1979, Toronto.
83. Luts, Karin — Mõeldes Wiiraltile. Tulimuld nr 1, 1954, Lund.
84. Luts, Karin — Ernö Koch. Tulimuld nr 1, 1957, Lund.
85. Luts Karin — Raoul Linnu kunstist. Tulimuld nr 6, 1957, Lund.
86. Karin Luts — Mana kunstiankeet. Mana nr 4, 1959, Göteborg.
87. Luts, Karin — Juhan Nõmmik maastikumaalijana. Mana nr 4, 1962, Göteborg.
88. Luts, Karin — Jan Grünbergi mälestusnäitusel. Tulimuld nr 1, 1970, Lund.
89. Luts, Karin — Moodsast graafika-kunstist. Tulimuld nr 2, 1975, Lund.
90. Luts, Karin — Loodus ja kunst. Tulimuld nr 4, 1977, Lund.
91. Merlino, Adrian — Diccinario de artis-

- tas plasticos de la Argentina. (S. Riig), 1954, Buenos Aires.
92. Metmenys. (Leedu kultuuriajakiri), nr 16, 1968, Chicago.
93. Miller, V. et al. — Eesti Raamat 1525–1975. Kirjastus Valgus, 1978, Tallinn.
94. Mikiver, Ilmar — Sest rahvusvahelisest tasemest. Mana nr 4, 1960, Göteborg.
95. Mikiver, Olev — Mana kunstiankeet. Mana nr 2, 1962, Göteborg.
96. Mikiver, Olev — H. Talviku näituse puhul. Tulimuld nr 4, 1963, Lund.
97. Mikiver, Olev — Arno Vihalemma näitusel. Tulimuld nr 4, 1971, Lund.
98. Mikiver, Olev; Mana nr 44, 1977, Alexandria.
99. Murakin, Ants — Mana kunstiankeet. Mana nr 1, 1962, Göteborg.
100. Mägi, Arvo — Eduard Ole. Eesti kultuuri Koondis, 1978, Stockholm.
101. Neeme, Gunnar — Mana kunstiankeet. Mana nr 4, 1960, Göteborg.
102. Neeme, Gunnar — Mõtteid kunstist. Mana nr 4, 1962, Göteborg.
103. Neeme, Gunnar — Tiiu Reissare näitus, Melbourne juunis 1964. Mana nr 3, 1964, Göteborg.
104. Nurk, Tiina — Kõrgem Kunstikool "Pallas" ja selle osa Eesti kunsti arengus. Tartu Riikliku Kunstimuseumi almanahh II, 1976, Tartu.
105. Nurk, Tiina — Kõrgem Kunstikool Pallas. Kirjastus Kunst, 1977, Tallinn.
106. Ole, Eduard — Suurel Maanteel I, 1973, Stockholm.
107. Ole, Eduard — Suurel Maanteel II, 1973, Stockholm.
108. Ong, Uno — Mana kunstiankeet. Mana nr 1, 1961, Göteborg.
109. Onno, Mai; Mana nr 30, 1966, Washington/Göteborg.
110. Ontario Index of Canadian Artists, 1974, Toronto.
111. Paju, Otto — Mana kunstiankeet. Mana nr 1, 1960, Göteborg.
112. Paris, Rudolf — Mana kunstiankeet. Mana nr 2/3, 1960, Göteborg.
113. Paris, Rudolf — Eesti kunsti ülevaatenäitus Rootsis. Tulimuld nr 2, 1963, Lund.
114. Paris, Rudolf — Wiiralt graafika üksikvormi küsimusi. Tulimuld nr 4, 1963, Lund.
115. Paris, Rudolf — Om formens förvandlingar hos Eduard Wiiralt. Katalog Eduard Wiiralt 1898–1954. 1964, Stockholm.
116. Parrest, Harald — Résumé de l'Art Estonien. Broshüür, 1947, Geislingen.
117. Parrest, Harald — Eesti kunst okupatsiooniaastail (1940–44) ja paguluses. (Teatmeteos Eesti IV), 1949, Geislingen.
118. Pehap, Eric — Märkmeid eesti kunstist Torontos. Mana nr 2/3, 1960, Göteborg.
119. Pehap, Eric — Kolme kunstniku näitus Torontos. Mana nr 2, 1962, Göteborg.
120. Pehap, Eric — E.K.K.T. sügisnäitus Torontos. Mana nr 4, 1962, Göteborg.
121. Pehap, Eric — Silvia Leitu akvarellide näitus Torontos. Mana nr 4, 1962, Göteborg.
122. P(ehap), E(ric) — Kuue kunstniku näitus Torontos. Mana nr 3/4, 1963, Göteborg.
123. P(ehap), E(ric) — Balti kunstinäitus Torontos. Mana nr 3/4, 1963, Göteborg.
124. Pehap, Eric — 3. Eesti Päevade kunstinäitus Torontos. Mana nr 3, 1964, Göteborg.
125. Pehap, Eric — Valik graafikat 1932–1972. 1972, Toronto.
126. Pennar, Jaan et al. — The Estonians in America 1672–1975. Oceana Publications Inc. 1975, New York.
127. Pettai, Elmar — Raamatu ja eksliibrisenäitus 1965. Tulimuld nr 1, 1966, Lund.
128. Piccola Enciclopedia della Arti. Karlo Editore, 1979, Sanremo.
129. Pääsusiilm — Adelaide eesti kunstnike näitus. Kungla nr 1, 1967, Darling Point.
130. Pütsep, Ervin — Stockholmi kunstimärkmeid. Tulimuld nr 6, 1955, Lund.
131. Pütsep, Ervin — Karin Lutsust. Tulimuld nr 4, 1957, Lund.
132. Pütsep, Ervin — Estisk kunst i eksil. Katalogi eessõna. 1958, Kobenhavn.
133. Pütsep, Ervin — Einleitung. Katalog Estnische Kunst in Schweden. 1958, München.
134. Pütsep, Ervin — Viiekümnene Hammer. Tulimuld nr 1, 1958, Lund.
135. Pütsep, Ervin — Kuuekümnene Ole. Tulimuld nr 3, 1958, Lund.
136. Pütsep, Ervin — Ühest noorest graafikust. (Vello Erenurm) Tulimuld nr 4, 1958, Lund.
137. Pütsep, Ervin — Eesti graafika arengust. Tulimuld nr 1, 1961, Lund.
138. Pütsep, Ervin — Architecture and Art. (Aspects of Estonian Culture). Boreas Publishing Co. 1961, London.
139. Pütsep, Ervin — Johann Naha. Tulimuld nr 1, 1962, Lund.
140. Pütsep, Ervin — Esimene poolsajand eesti kunstinäitusi II, Mana nr 2, 1963, Göteborg.
141. Pütsep, Ervin — Om estniska exlibris. Katalogi eessõna, Estniska Exlibris, Röhsska Konstslöjd Museet, 1977, Göteborg.
142. Rannit, Aleksis — Arno Vihalemm Jaan Oksa taidelise tõlgitsejana. Tulimuld nr 5, 1958, Lund.
143. Rannit, Aleksis — A Note on some of the Estonian Artists. Katalogi eessõna "Seventeen Estonian Artists. Riverside Museum, 1960, New York.
144. Rannit, Aleksis — Eessõna. Agaate Veeberi ja Arno Vihalemma näituse katalog. 1961, New York.
145. Rannit, Aleksis — Märges Herman Talviku graafika üle. Tulimuld nr 4, 1968, Lund.
146. Rauschenbusch, Helmut — International Directory of Arts. Deutsche Zentraldruckerei AG., 1970, Berlin.
147. Rebas, Rain — Eesti kunst. Minu Varamu, 1957, Toronto.
148. Reets, Paul — Mana kunstiankeet. Mana nr 4, 1959, Göteborg.

149. Reets, Paul — Eesti kunst 1960. Vaba Eesti nr 4, 1961, Stockholm.
150. Reets, Paul — Endel Kõksi kunstitee. Mana nr 4, 1962, Göteborg.
151. Reets, Paul — Eduard Rüga looming. Katalogi eessõna, 1963, New York.
152. Reets, Paul — Eduard Rüga 60. Mana nr 3/4, 1963, Göteborg.
153. Reets, Paul — Rutt Tulving — maalide näitus New Yorgis. Mana nr 2, 1964, Göteborg.
154. Reets, Paul — Paralleelid. Arno Viha- lemma graafikast 1954–64. Tulimuld nr 3, 1965, Lund.
155. Reets, Paul — Kunstinäitus Eesti Majas, N.Y. 4/5/6 III 1966. Mana nr 29, 1966, Washington/Göteborg.
156. Reets, Paul — Kunstinäitus 9.–11. veebr. 68. Eesti Majas New Yorgis. Tulimuld nr 2, 1968, Lund.
157. Reets, Paul — Epp Ojamaa maalide näitus. Tulimuld nr 1, 1969, Lund.
158. Reets, Paul — Raoul Lind — maalide näitus Eesti Majas. Tulimuld nr 2, 1969, Lund.
159. Reets, Paul — Rüga töödest 1965–1969. Tulimuld nr 3, 1970, Lund.
160. Reets, Paul — E. Rüga maalid ja A. Ulm-Augustase skulptuurid New Yorgi Eesti Majas 15/17 Okt. 1971. Tulimuld nr 2, 1972, Lund.
161. Reets, Paul — Lakewoodi kiriku alta- rimaal. Tulimuld nr 3, 1975, Lund.
162. Reets, Paul — Tagasivaade ühele näitusele. (E. Ojamaa, K. Teksal Deeks), Ajakiri nr 6, 1978, Toronto.
163. Reets, Paul — Teekond ehk Ed. Rüga töödest. (Eduard Rüga. Graafik ja maali- ja). Kirjastus Maarjamaa, 1979, Rooma.
164. Rootsi kunstikriitika eesti kunstist. Mana nr 2, 1963, Göteborg.
165. Rootsi kunstikriitika Herman Talvi- kust. Mana nr 2, 1964, Göteborg.
166. R.P. — Kuidas Teile meeldib? Mana nr 2/3, 1961, Göteborg.
167. Saaring, Rudolf et al. — Rudolf Saaring. Autori kirjastus. 1968, Buenos Aires.
168. Salo, Vello — Eessõna. Estonia (Cata- logo Esposizione Internazionale di Arte Sacra MCM-MCML) 1950, Roma
169. Sepp, Eda — Hea kunstikuu. Ajakiri nr 6, 1976, Toronto.
170. Skribent — Imaginaarne kõnelus Her- man Talvikuga. Mana nr 2, 1963, Göteborg.
171. Solomökova, Irina — Salome Trei looming. Kunst nr 3, 1969, Tallinn.
172. Solomökova, Irina et al. — Eesti kunsti ajalugu. II köide, Kirjastus Kunst, 1970, Tallinn.
173. Solomökova, Irina et al. — Eesti kunsti ajalugu. I köide, 2. osa. Kirjas- tus Kunst, 1977, Tallinn.
174. Soome kunstikriitika Karin Lutsust. Mana nr 2, 1964, Göteborg.
175. Svensk Konstnärslexikon 3. 1957, Malmö.
176. Svensk Uppslagsbok. Förlagshuset Norden A/B, 1950, Stockholm.
177. Svenska konstnärer. Biografisk Hand- bok. Eden Bokförl., 1976, Stockholm
178. Sööt, Richard — Kunstnik Eduard Rüga 60. a juubelinäitus. Meie Tee nr 11/12, 1963, New York.
179. Sõmer, Toivo — Kunstiõpilaste välja- panekud KLENK' i sõpruspäevadel. Mana nr 31, 1966, Washington/Göte- borg.
180. Teatmeteos Eesti, IV osa, Kultuur. 1949, Geislingen.
181. Teder, Inge et al. — Eesti NSV Riiklik kunstimuuseum. Kirjastus Perioodika, 1977, Tallinn.
182. The State Art Museum of the Estonian SSR, Kirjastus Perioodika, 1978, Tallinn.
183. Timmas, Osvald — Mana kunstian- keet. Mana nr 3, 1965, Washington/ Göteborg.
184. Timmas, Osvald — Kunst Estol. Ajakiri nr 5, 1976, Tortonto.
185. Traguardi Dell'Arte '70, vol I. (K. Luts), 1970, Roma.
186. Tsirk, Hans; Mana nr 40, 1973, Alexandria.
187. Tuulse, Armin — Kilde eesti kunst meelest. Tulimuld nr 6, 1952, Lund.
188. Tuulse, Armin — Eesti kunst pagulu- ses. Eesti Kujutavkunsti Keskuse väljaanne. 1954, Orebro.
189. Tuulse, Armin — Juhan Nõmmik 60- aastane. Tulimuld nr 2, 1962, Lund.
190. Tuulse, Armin — Skulptor Salme Riig 60-aastane. Tulimuld nr 1, 1964, Lund
191. Tuulse, Armin — Jaan Grünberg 75- aastane. Tulimuld nr 3, 1964, Lund.
192. Tuulse, Armin — Juhan Nõmmik 70- ne aastane. Tulimuld nr 3, 1972, Lund
193. Uustalu, Evald — The History of Estonian People. Boreas Publishing Co. 1956, London.
194. Uustalu, Evald — Eesti Vabariik 1918– 1940. Eesti Kirjanike Kooperativ, 1968, Lund.
195. Vademan, Lydia — Laikmaa juurest Roerichi juurde. Mana nr 30, 1966, Washington/Göteborg.
196. Valtman, Edmund — Karikaturisti tee. Mana nr 4/5, 1964, Göteborg.
197. Valtman, Edmund — Poliitiline kari- katuur. Mana nr 39, 1972, Alexandria.
198. V.G. — Eesti moodne kunst Helsingis. Mana nr 3, 1958, Visby.
199. Viha- lemm, Arno — Illustreeritud "Leegitsev süda". Tulimuld nr 1/2, 1956, Lund.
200. Viha- lemm, Arno — Mana kunstian- keet. Mana nr 2/3, 1962, Göteborg.
201. Viha- lemm, Arno — Sest kuldsest kuuest. Tulimuld nr 2, 1962, Lund.
202. Viha- lemm, Arno — Pisut piibujuttu kahest juubilarist. Tulimuld nr 2, 1962, Lund.
203. Viha- lemm, Arno — Vene ja sovjeti kunst Malmös. Tulimuld nr 4, 1964, Lund.
204. Viha- lemm, Arno — Kogutuist ja teis- test. Tulimuld nr 3, 1965, Lund.
205. Viha- lemm, Arno — Täiendavalt. Tuli- muld nr 1, 1966, Lund.
206. Viha- lemm, Arno — Kahest biblio- fiilsest raamatust. Tulimuld nr 2. 1968, Lund.
207. Viidang, Juhan — Kunstnikke ja kunstikogujaid. Tulimuld nr 2, 1955, Lund.
208. Viidang, Juhan — Näoilmeid ja mehi Kunstihoone taustal. Tulimuld nr 4, 1962, Lund.
209. Viidang, Juhan — Kunsti Lõuna-Risti

- all, Mana nr 2, 1964, Göteborg.
210. Viidang, Juhan — Kunsti Lõunaristi alt. Mana nr 34, 1968, Alexandria/Göteborg.
211. Viidang, Juhan — Kultuurimärkmeid Austraaliast. Mana nr 35, 1969, Alexandria.
212. Viidang, Juhan — Meie kujutav kunst enne ja nüüd. Mana nr 36, 1969, Alexandria.
213. Viidang, Juhan — Mõtteid ülemaailmsete Eesti Päevade kunstinäituse puhul. Tulimuld nr 4, 1972, Lund.
214. Viidang, Juhan — Huvipakkuv eesti kunstnike näitus Lõuna Risti all. Mana nr 41, 1974, Alexandria.
215. Vilms, Arvid — Agate Veeberi eksliibriste loomingust. Tulimuld nr 1, 1965, Lund.
216. Vomm, Ants — Mana kunstiankeet. Mana nr 4, 1962, Göteborg.
217. Vomm, Ants — Ühe juubeli tähistuseks. Tulimuld nr 1, 1966, Lund.
218. Wretholm, Eugen — Utställningar i Stockholm januari–mars 1963. Konstrevy nr 2, 1963, Stockholm.
219. Üürike, Madis — Intellektuaalne Kõks. Mana nr 2, 1962, Göteborg.
220. Üürike, Madis — Kunstniku sisemisest tungist. (E. Haamer), Mana nr 1, 1963, Göteborg.
221. Üürike, Madis — Märkmeid eesti kunsti ülevaatuses Rootsisis. Mana nr 2, 1963, Göteborg.
222. Üürike, Madis — Eesti kunstnikest ja kunstikogujaist Ameerikas. Mana nr 3/4, 1963, Göteborg.
223. Üürike, Madis — Uuematest eestlaste
- ekslüibristest. Mana nr 3, 1964, Göteborg.
224. Üürike, Madis — Eesti eksliibris välismaal II, 1965, Stockholm.
225. Üürike, Madis — Eesti raamatunäitus Rootsi Kuninglikus Raamatukogus. Tulimuld nr 1, 1966, Lund.
226. Üürike, Madis — Abel Lee en estisk exklibriskunstner i Canada. Forlaget Grafolio, 1967, Rudkøping.
227. Üürike, Madis — Eesti kunstnikest Rootsisis. (Eesti Räävad Stockholmis 1968), Eesti Kultuuri Koondis, 1968, Stockholm.
228. Üürike, Madis — Aune Siim som exlibriskonstnär. Särtryck ur Svenska Exlibrisföreningens Årsbok 1965–66, 1968, Stockholm.
229. Üürike, Madis — Eesti eksliibris välismaal III. 1969, Stockholm.

Märkused: Käesolevasse nimestikku on võetud artiklid ja väljaanded kus on käsitlet väliseesti kunstnikke, nende loomingut, või kus on valgustet nendega seoses olevaid olukordi. Kui väljaande või artikli tiitlist ei selgu, keda on käsitlet, siis on antud kunstniku nimi sulgudes. Kui artikkel esineb koguteoses, siis on koguteose või väljaande tiitel lisatud sulgudes. Eduard Wiiralt kohta ilmunud artiklid ja väljaanded kuni 1954 on dokumenteeritud mälestusteoses "Eduard Wiiralt 1898–1954" (Eesti Kirjanike Kooperatiiv, 1954, Lund), hilisemad näitusekatalogis "Eduard Wiiralt 1898–1954", 1964, Stockholm. Eesti eksliibriste kohta ilmunud võõrkeelne kirjandus on kuni 1963. a. registreeritud A, Kaelase "Eesti eksliibris välismaal I". Oletatavasti on käesolev nimestik eriti võõrkeelsete artiklite osas mittetäielik, koostaja on seepärast tänulik täienduste ja lisanduste eest.

E. Kõks
Märts, 1980

AAVIK, Edgar, tema kohta

- AAVIK, E. "Creativisme": Le Spirituel s'oppose au Sensuel, 1 repr. (*Le Courrier Australien*, 4.12.1959).
- AAVIK, E. Võsatules hävis olionistlik skulptuuri park. (*Lokulaud* nr 1/4, 6.1.1978).
- I.S. (SALASOO) Edgar Aavik 60-aastane. 1 portreefoto. (*MK*, 2.5.1973).
- VIIDANG, J. Mõtteid ühe kunstinäituse puhul. (*MK*, 19.3.1964).

FOX, Anni Luur

- DE GROEN, G. Colourful exhibition: Anni Fox, Batiks, Fantasia Galleries to June 21. (*Canberra Times*, June 1974).

- LOMP, Helga. Adelaide'i kunstipidustused '76. 1 repr. (*MK*, 31.3.1976).

LAHM, Hartmut

- Lahm's Lineup: collection of cartoons. Sydney, Consolidated Press, 1940.
- V.A.V. (VILDER) Hartmut (Hotpoint) Lahm. (*MK*, 1.8.1973).

LAUK, Eha

- Her first exhibition. 1 foto. (*The West Australian*, 25.10.1978).

LEMITS, Mihkel

- VIIDANG, J. Mihkel Lemits Sculpture Center'i galeriis. (*MK*, 6.2.1974).

LIIBUS, Vaike

- R.A. (ANTIK) Kauge kunstnik Vaike Liibus. (*Meie Elu*, sept 1978).
- Getting to know your subjects. 1 foto. (*The Australian*, 19.9.1970).
- LEMBERG, Adelaida. Kohtumine ühel Pariisi reisil. Tutvus Vaike Liibusega.

1 repr. (*Teataja*, 24.2.1979).
V.A.V. (VILDER) Vaike Liibus, 1 portree-
foto, 1 repr. (*Olion*, 9. ak. nr. 5,
sept. 1958).

MANBERG, Karl

PIDEGON, W.E. Art (*Sunday Telegraph*,
12.10.1975).
VILDER, V. Kuuekümnene Karl Manberg.
1 portr. (*MK*, 8.2.1974).
VILDER, V. Kunstnik Karl Manbergi saa-
vutusi. 1 portr. (*MK*, 5.11.1975).

MORLEY, Malle

G.S. Ausstellung Malle Morley. (*Bonner
Rundschau*, 27.5.1971).
FUCHS, R. Vom Bild zur Material-Collage:
Malle Morley in der New Gallery.
(*Der Generalanzeiger*, 18.5.1971).
VILDER, V. Malle Morley: märkmeid ühe
eesti kunstniku loomingust. (*MK*,
22.8.1973).

NEEME, Gunnar

AINSAAR, I. Gunnar Neeme kunstiloo-
ming Melbourne'is. 2 repr. (*Olion*,
8 ak. nr. 3, juuni 1957).
OTS, M. Gunnar Neeme jutustab. 1 foto.
(*MK*, 16.5.1963).
TRETT, L. Gunnar Neeme 50 a. 1 portr.
(*MK*, 9.5.1968).
VIIDANG, J. Unistaja värvides. (*MK*,
27.7.1967).
VIIDANG, J. Gunnar Neeme El Dorado
galleriis. (*MK*, 14.3.1968).
V.A.V. (VILDER) Gunnar Neeme. 1 portr.,
2 repr. (*Olion*, 9. ak. nr. 5, sept. 1958).

PARKER, Colin

Artist and wife on safari. (*Sydney Morning*

Herald, 23.7.1970).

BEAUMONT, Janise. Not even an ass
would doubt Colin. 1 portr. (*Daily
Mirror*, 23.9.1975).
DAVIES, M. Outback art on show. 1 repr.
(*The Sun*, 26.9.1975).
VILDER, V. Kuiv kiirgus: märkmeid Colin
Parkeri kunstinäituste puhul. 1 portr.
(*MK*, 15.10.1975).

PUUST, Jutta

TRETT, L. Lord De L'Isle ostis Jutta Puusti
maali. (*MK*, 18.10.1962).
DUTTON, G. A Walk into a nightmare.
(*News*, 22.5.1958).
H.L. (LIPPING) Jutta Puust 70 a.: ühe
kunstniku teekonnalt. 1 portr. (*MK*,
14. aug. 1974).

REISSAR, Tiit

VIIDANG, J. Mõtteid ühe näituse puhul.
(*MK*, 21.3.1963).
VIIDANG, J. Tiit Reissar graafika galleriis.
(*MK*, 6.6.1968).
VILDER, V. Trotslik optimism: märkmeid
Tiit Reissari üheksanda kunstinäi-
tuse puhul. 1 foto. (*MK*, 19.6.1974).
ÜURIKE, M. Tiit Reissari näitusel. 1 repr.
(*Eesti Päevaleht*, 30.9.1967).
ZUSTERS, R. Uus paljutõotav and: Tiit
Reissari maalide näitus Sydney Eesti
Majas. (*MK*, 21.3.1963).

EESTI KUJUTAVA KUNSTI NÄITUS, Sydney, 1973

JAMES, L. Kunstinäitus 1973. 8 fotot.
(*MK*, 10.10.1973).
(KIMMEL, P.) Eesti Kujutava Kunsti Näitus
1973. 1 foto. (*MK*, 26.9.1973).

KORRALDAV TOIMKOND. Eesti Kuju-
tava Kunsti Näitus 1973; Eesti
Kunstiauhind Austraalias. (*MK*,
5.9.1973).

NÄITUSE ÜLDKORRALDAJA

(V. VILDER) Kunstinäituse zürri
leidis kiiduväärseid töid Sydney
Eesti Majas. (*MK*, 19.9.1973).
PEIPMAN, I. And now, a question to end
our academic year — what's
E-S-T-O-N-I-A, Estonia? 2 repr.
(*The Union Recorder*, Nov. 1, 1973,
pp. 356—357).

VIIDANG, J. Huvipakkuv eesti kunstnike
näitus Lõuna Risti all. 3 fotot, 5
reproduktsooni. (*Mana*, 41, 1974,
lk. 73—79).

VIIDANG, J. Kunsti Lõuna-Risti alt.
(*Teataja*, 1973).

VILDER, V. Eesti Kujutava Kunsti Näitus
1973: Aruanne, 1974. 2 lk.

8. EESTI PÄEVADE KUNSTINÄITUS, Melbourne, 1972

NEEME, G. VIII Eesti Päevade näitused.
(*MK*, 17.1.1973).

9. EESTI PÄEVADE KUNSTINÄITUS, Adelaide, 1975

FOX, Ann Luur. 9. Eesti Päevad Austra-
alias, Adelaide, 1975: Art Committee
report. 1975. 11 lk.
VILDER, V. Eesti Päevade kunstinäitus.
1 foto. (*MK*, 25.2.1976).

10. EESTI PÄEVADE KUNSTINÄITUS, Sydney, 1978.

KÜLASTAJA, *pseud.* Kunstinäituse ava-
mine. 3 fotot, 1 repr. (*MK*, 17.1.
1979).

ÜLDÜLEVAATEID

TRETT, L. Eesti loova vaimu avaldusi
Austraalias. 2 repr. (*AESL 1. album*,
lk. 23—27, 1966).
VILDER, V. Eesti kunstnikest Austraalias.
5 fotot, 13 reproduktsooni.
(„Austraalia eestlased 1978“, lk.
49—57, 1978).

Märkus: Täielik bibliograafia Austraalia
eesti kunstnike kohta hõlmaks ca
400—500 kirjet.

Lühendeid: *MK* = *Meie Kodu*

Valdemar Vilder
Aprill, 1980

Lühibibliograafia Austraalia eesti kunstnike kohta

Valdemar Vilder. Mai, 1980

ANDERSEN, Thomas

Notable accessions. Thomas Andersen:
World Tree, mixed media painting, 1972.
(Tasmanian Museum and Art Gallery
Annual Report 1972—73).

JAKOBSON, August

AAVIK, E. Kunstnik August Jakobsoni
mälestusnäitus. 1 foto. (*Kungla*,
dets. 1967).

VIIDANG, J. A. Jakobsoni juubelinäitus.
(*MK*, 5.5.1955).

VIIDANG, J. Väsimatu eesti mees: August
Jakobson 80 aasta lävel. 1 foto.
(*MK*, 13.5.1965).

KADAJA, Maie

E.A. (AAVIK) Maie Kadaja: noore nais-kunstniku pürgimused. 1 portr. 1 repr. (*Kungla*, dets. 1967).

LEMITS, Enn

AAVIK, E. Kunstnik Enn Lemits 60-aastane. 1 portr. (*Kungla*, dets. 1967). Sydney kunstnike perekond. 1 foto. 2 repr. (*Olion*, apr. 1959).

LINDSAAR, Elise

Kunstnik ja kunstiõpetaja Elise Lindsaar. 1 portr. 1 repr. (*Kungla*, dets. 1967).

LINDSAAR, Kalju

Eesti kunstnikepaari edu Austraalias. (*MK*, 9.9.1949).

MÖLDER, August

I.H. Austraaliast siirdunu edukus Ameerikas. (*MK*, 6.10.1960).

TULTS, Ilse. Kunstnik August Mölder.

1 foto, 3 repr. (*MK*, 5/12.12.1979).

PÖLLUSAAR, Anna

Estonian artists. (*The Bulletin*, 20.6.1951).

PIHLAK, Evi. „Nikolai Triik 1884–1940”.

Tallinn, Kirjastus “Kunst”, 1969. (lk. 152, 156, portreemaal N. Triikilt tahvel 66).

Triik-Põllusaar, Anna. (“Eesti Entsüklopeedia,” Tartu, 1938. (8.k., 286, veerg; repr. 5. k., tahvel 67).

ROMANDI, Karl

WALTERS, R.S. Judgments about works of art. 3 repr. (Noise: Magazine of the University of New South Wales, 1963–1964).

ROOSMA, Märt

Estonian artists. (*Bulletin*, 20.6.1951).

TUULSE, Armin. „Eesti kunst paguluses. Örebro, Eesti Kujutavkunstnike

Keskus, 1954. (Biograafilisi märkmeid: lk. 104, 114, 125: 1 repr, lk. 65).

VANAMOIS, Heljo

MATKAMEES (J. VIIDANG) Külaskäigult kunstnikepaari juurde. (*MK*, 8.2.1951).

ZEISIG, Hugo

Hugo Zeisig esines . . . (*MK*, 25.8.1955).

Published by the Art Committee
of the Estonian World Festival
1980 - ESTO 80 - in Sweden
c/o Eesti Kultuuri Koondis
Box 657, 101 29 Stockholm
Sweden

